Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kauppaedustajista ja myyntimiehistä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Voimassa oleva laki kauppaedustajista ehdotetaan korvattavaksi uudella lailla kauppaedustajista ja myyntimiehistä. Esityksen tarkoituksena on kauppaedustajia koskevien säännösten tarkistaminen siten, että ne vastaisivat sisällöltään Euroopan yhteisöjen itsenäisiä kauppaedustajia koskevaa direktiiviä ja muiden pohjoismaiden lainsäädäntöä. Samalla ehdotetaan, että työsopimussuhteessa päämieheen olevat myyntimiehet rajataan kauppaedustajan käsitteen ulkopuolelle, jolloin kauppaedustaja olisi aina itsenäinen elinkeinonharjoittaja. Työsopimussuhteisesta edustajasta käytettäisiin nimitystä myyntimies.

Kauppaedustajan oikeutta saada provisio sellaisista sopimuksista, joiden päättämiseen hän ei itse ole välittömästi myötävaikuttanut, ehdotetaan hieman laajennettavaksi. Kauppaedustajan oikeutta saada provisio edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen päätetyistä sopimuksista ehdotetaan täsmennettäväksi, jolloin kauppaedustajan oikeus tällaiseen provisioon supistuisi jonkin verran nykyisestä. Kauppaedustajan oikeutta saada päämieheltä tietoja provisiolaskelman tarkistamiseksi ehdotetaan laajennettavaksi siten, että kauppaedustajalla olisi oikeus saada tietoja muun muassa päämiehen kirjanpidosta.

Edustussopimuksen irtisanomisaikoja ehdotetaan pidennettäviksi porrastetusti siten, että irtisanomisaika olisi kuudennen edustussopimuksen voimassaolovuoden alusta lähtien kuusi kuukautta. Ehdotuksen mukaan kauppaedustajalla olisi edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen oikeus hyvitykseen, jos hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai laajentanut aikaisempien asiakkaiden kanssa käytyä kauppaa ja tästä koituu päämiehelle merkittävää etua edustussopimuksen lakkaamisen yhteydessä tai sen jälkeen. Lisäksi edellytettäisiin, että hyvitystä voidaan pitää kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen kohtuullisena. Kauppaedustajalla olisi oikeus saada hyvitystä enintään määrä, joka vastaa hänen yhden vuoden palkkioitaan. Lisäksi ehdotetaan supistettavaksi sellaisen sopimuksen sitovuutta, jolla rajoitetaan kauppaedustajan toimintavapautta edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

Nykyiset kauppaedustajan kelpoisuutta, päämiehen suhdetta kolmanteen henkilöön ja myyntimiehiä koskevat säännökset säilyisivät ehdotuksen mukaan joitakin lähinnä teknisiä tarkistuksia lukuun ottamatta ennallaan. Eräät provisiota koskeviin säännöksiin ehdotetut muutokset vaikuttaisivat kuitenkin myös myyntimiehen asemaan.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin kuuden kuukauden kuluttua sen vahvistamisesta. Ennen lain voimaantuloa tehtyihin edustussopimuksiin lakia on kuitenkin tarkoitus soveltaa vasta vuoden 1994 alusta.

311669V

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
YLEISPERUSTELUT	3
1. Nykyinen tilanne	3
1.1. Yleistä	3
1.2. Laki kauppaedustajista	3
1.2.1. Yleisiä säännöksiä	3
1.2.2. Kauppa-agentit	3
Edustussopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet	3
Edustussopimuksen lakkaaminen	4
1.2.3. Myyntimiehet	5
1.3. EY:n direktiivi ja tilanne muissa pohjoismaissa	5
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	8
2.1. Yleistä	8
2.2. Kauppaedustajan käsite	8
2.3. Kauppaedustajan oikeus provisioon	9
2.4. Kauppaedustajan oikeus saada päämiehelltä tietoja	9
2.5. Edustussopimuksen lakkaaminen	9
2.6. Kauppaedustajan oikeus hyvitykseen edustussopimuksen lakattua	10
2.7. Kilpailunrajoitussopimus	10
2.8. Työsopimussuhteessa päämieheen olevat myyntimiehet	10
3. Asian valmistelu ja lausunnonantajat	11
4. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	12
1. Lakiehdotus	12
2. Voimaantulo	22
LAKITEKSTI	22

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Yleistä

Suomessa ei ole saatavissa kauppaedustajista tarkkoja tilastotietoja. Väestölaskentaan perustuvien tietojen mukaan Suomessa oli vuonna 1985 yhteensä 18 721 myyntimiestä ja 668 kauppa-agenttia. Suomen Myyntimiesten Keskusjärjestö ry:n muun muassa väestölaskennan ja palkkatilastojen perusteella tekemien selvitysten mukaan Suomessa toimii nykyisin noin 30 000 kauppaedustajaa.

Kauppa-agenttien toiminta näyttää viime aikoina käyneen yhä merkittävämmäksi ulkomaankaupan niin tuonti- kuin vientikaupassakin. Ulkomaankaupan Agenttiliiton antaman tiedon mukaan Suomessa oli vuonna 1970 noin 500 agenttia, joista 169 oli liiton jäseniä. Vuonna 1990 vastaavat luvut olivat noin 3 000 agenttia, joista liiton jäseniä oli 300.

Myyntimiesten toiminta keskittyy pääasiallisesti kotimaan kauppaan. Myös myyntimiesten lukumäärä on jatkuvasti kasvanut. Suomen Myyntimiesten Keskusjärjestö ry:n jäsenmäärä oli vuonna 1972 noin 5 600. Nykyisin järjestössä on noin 14 000 jäsentä, joista noin 10 prosenttia toimii itsenäisinä elinkeinonharjoittajina. Työsopimussuhteessa päämieheen toimivista liiton jäsenistä 57 prosenttia saa kiinteää palkkaa.

Kauppaedustajan tehtävät on rajattu myyntitoimiin. Suomessa toimii myös sellaisia edustajia, jotka harjoittavat ostotoimintaa päämiehen lukuun. Tällaisista edustajista ei kuitenkaan ole saatavissa tilastotietoja.

1.2. Laki kauppaedustajista

1.2.1. Yleisiä säännöksiä

Lain 1 §:ssä määritellään laissa käytetyt peruskäsitteet ja samalla ne henkilötahot, jotka kuuluvat lain soveltamisalan piiriin. Kauppaedustaja on säännöksen mukaan välitön edustaja, joka toimii päämiehen puolesta ja tämän nimissä. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät näin ollen sellaiset välillisen edustuksen muodot, joissa edustaja toimii päämiehen lukuun omissa nimissään, kuten esimerkiksi komissio ja huolinta.

Kauppaedustajan tehtävät rajoitetaan pykälässä myyntitoimiin. Kauppaedustajan tehtävänä on päämiehen myynnin edistäminen hankkimalla ostotarjouksia päämiehelle tai päättämällä tämän nimissä myyntisopimuksia. Kauppaedustajan toiminta on lisäksi rajoitettu koskemaan tavaroiden kauppaa.

Kauppaedustajat jaetaan pykälässä kahteen ryhmään: kauppa-agentteihin ja myyntimiehiin. Myyntimiehet jaetaan edelleen kahteen ryhmään sen mukaan, toimiiko myyntimies itsenäisenä elinkeinonharjoittajana vai työsopimussuhteessa päämieheen. Kauppa-agentteihin ja itsenäisenä elinkeinonharjoittajana toimiviin myyntimiehiin sovelletaan samoja säännöksiä, joten tällä jaottelulla ei ole käytännössä merkitystä. Jos myyntimies on työsopimussuhteessa päämieheen, heidän keskinäinen suhteensa määräytyy lähinnä työsopimuslain (320/70) pohjalta.

Lain säännökset ovat 2 §:n mukaan tahdonvaltaisia, jollei laissa toisin säädetä. Kauppaedustaja ja päämies voivat järjestää keskinäisin sopimuksin välinsä haluamallaan tavalla. Säännökset ovat myös sikäli toissijaisia, että jos jollakin alalla noudatetaan tiettyä kauppatapaa tai muuta tapaa, sitä on sovellettava lain tahdonvaltaisen säännöksen sijasta. Eräät lain säännökset ovat kuitenkin pakottavia. Sopijapuolet eivät voi poiketa niistä sopimuksin eikä kauppatapa tai muu tapa myöskään syrjäytä niitä. Tällaisia säännöksiä on lain 10, 21, 24 ja 26 §:ssä.

Kauppaedustajista annettu laki (389/75) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1976. Lain 4 §:ää muutettiin 17 päivänä joulukuuta 1982 annetulla lailla (962/82). Laissa säädetään kauppaedustajan ja päämiehen oikeuksista ja velvollisuuksista, edustussopimuksen lakkaamisesta sekä kauppa-edustajan kelpoisuudesta ja päämiehen suhteesta kolmanteen henkilöön.

1.2.2. Kauppa-agentit
Edustussopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet

Lain 2 luku koskee kauppa-agentin ja pää-

miehen välistä oikeussuhdetta. Lain 28 §:n mukaan myyntimiehen ja päämiehen oikeuksista ja velvollisuuksista on vastaavasti voimassa, mitä 5, 7, 8, 15 ja 16 §:ssä säädetään.

Lain 5 §:ssä säädetään kauppa-agentin velvollisuuksista ja 8 §:ssä vastaavasti päämiehen velvollisuuksista. Sopijapuoli, joka on tahallisesti tai huolimattomuudesta laiminlyönyt edustussopimuksesta tai laista johtuvan velvollisuutensa, on 9 §:n mukaan velvollinen korvaamaan toiselle sopijapuolelle näin aiheuttamansa vahingon.

Lain 10—16 §:ssä säädetään kauppa-agentin oikeudesta provisioon. Lain 10 §:n 1 momentin mukaan agentilla on oikeus saada provisio edustussopimuksen voimassaoloaikana tehdystä myyntisopimuksesta, jonka aikaansaannin voidaan katsoa johtuneen hänen myötävaikutuksestaan.

Jos myyntisopimus on päätetty edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen, kauppa-agentilla on saman pykälän 2 momentin mukaan oikeus provisioon sopimuksesta, jonka aikaansaannin voidaan katsoa johtuneen agentin myötävaikutuksesta sinä aikana, jolloin edustussopimus oli voimassa (*jälkiprovisio*). Korkein oikeus on katsonut ratkaisussaan (KKO 1990:17), että kauppaedustajalla ei ollut oikeutta provisioon kauppaedustajan edustussopimuksen voimassaoloaikana tapahtuneesta myötävaikutuksesta edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen syntyneistä myyntisopimuksista päämiehen luovutettua edustussopimuksen kohteena olleen osan liiketoiminnastaan toisen yhtiön kanssa perustamalleen uudelle yhtiölle, koska näitä myyntisopimuksia ei voitu katsoa tehdyiksi päämiehen lukuun sillä perusteella, että päämies oli uuden yhtiön osakkeenomistaja.

Todistamisvaikeuksien välttämiseksi lain 3 momentin mukaan kauppa-agentilla on silloin, kun jälkiprovision suuruudesta ei esitetä selvitystä, oikeus saada määrä, joka vastaa hänen kolmen kuukauden keskimääräisiä provisioitaan. Kauppa-agentti ei voi pykälän 4 momentin mukaan ennen edustussopimuksen lakkaamista sitovin vaikutuksin luopua oikeudestaan jälkiprovisioon.

Niin sanotulla piiriagentilla on 11 §:n mukaan oikeus saada provisio myös sellaisesta myyntisopimuksesta, joka on saatu aikaan edustussopimuksen voimassa ollessa ilman hänen myötävaikutustaan. Jos agentille on annettu yksinoikeus tiettyyn alueeseen tai asiakaspiiriin, hänellä on oikeus provisioon kaikista tällä alueella tai tässä asiakaspiirissä tehdyistä myyntisopimuksista.

Kauppa-agentin oikeus provisioon syntyy 12 §:n 1 momentin mukaan, kun päämies on täyttänyt myyntisopimukseen perustuvan suoritusvelvollisuutensa. Kauppa-agentin oikeuteen saada provisio liittyy purkava ehto. Agentti menettää 12 §:n 3 momentin mukaan jo voimaan tulleen oikeutensa provisioon siltä osin kuin kolmas henkilö on jättänyt kauppahinnan suorittamatta.

Kauppa-agentin provisiosaatava erääntyy 13 §:n mukaan, kun oikeus siihen on syntynyt. Jos agentti on menettänyt oikeutensa provisioon, liikaa maksettu määrä on suoritettava takaisin päämiehelle.

Kauppa-agentilla on 18 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada päämieheltä palkkiolaskelma. Palkkiolaskelmaan on otettava kaikki ne myyntisopimukset, jotka päämies on viimeksi kuluneen kalenterivuosineljänneksen aikana täyttänyt tai jotka hänen olisi pitänyt täyttää. Jokaisen sopimuksen osalta on mainittava agentille tulevan provision määrä tai syy siihen, miksi provisiota ei hyvitetä.

Edustussopimuksen lakkaaminen

Edustussopimus voidaan tehdä määräajaksi tai olemaan voimassa toistaiseksi. Kumpikin sopijapuoli voi irtisanoa toistaiseksi voimassa olevan edustussopimuksen lakkaamaan irtisanomisajan kuluttua. Irtisanomisaika on 21 §:n 1 momentin mukaan kolme kuukautta, jollei muuta ole sovittu. Vuotta lyhyemmän ajan voimassa ollut edustussopimus voidaan kuitenkin irtisanoa lakkaamaan yhden kuukauden irtisanomisajan kuluttua. Säännös on 2 momentin mukaan pakottava siten, että päämies ei voi vedota sopimusehtoon, jonka mukaan irtisanomisaika on 1 momentissa säädettyä irtisanomisaikaa lyhyempi.

Lain 22 §:n mukaan edustussopimuksen katsotaan rauenneen, jos kauppa-agentin tai päämiehen omaisuus luovutetaan konkurssiin.

Sopijapuolella on 23 §:n mukaan oikeus sopimuksen kesto- ja irtisanomisajasta riippumatta heti purkaa edustussopimus tärkeän syyn vuoksi. Siinäkin tapauksessa ettei purkuperustetta ole, sopijapuoli voi 24 §:n mukaan saattaa edustussopimuksen lakkaamaan ennenaikaisesti. Hän on kuitenkin velvollinen korvaamaan

toiselle tästä aiheutuvan vahingon. Jos edustussopimuksen purkaminen on johtunut toisen sopijapuolen tahallisesta tai huolimattomasta menettelystä, sopimuksen purkaneella sopijapuolella on 25 §:n mukaan oikeus korvaukseen edustussopimuksen ennenaikaisesta lakkaamisesta. Sopijapuolella on sama oikeus silloin, kun edustussopimus on rauennut toisen sopijapuolen konkurssin johdosta.

Kauppa-agentilla on 26 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada edustussopimuksen lakattua päämieheltä erityinen kohtuullinen hyvitys niistä poikkeusluonteisista kustannuksista, joita hänelle on aiheutunut edustussopimuksen täyttämiseksi suorittamistaan sijoituksista pykälässä määriteltyyn omaisuuteen. Edellytyksenä on, että agentti on sijoittanut varat päämiehen kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella tai yhteisymmärryksessä tämän kanssa. Kauppa-agentilla ei ole oikeutta hyvitykseen, jos hän on jo edustussopimuksen voimassaoloaikana ehtinyt saada sijoitukset peitetyiksi myyntitoiminnasta kertyvillä provisioilla tai muilla palkkioilla.

Agentilla ei ole pykälän 2 momentin mukaan oikeutta hyvitykseen, jos hän on itse syypää sopimuksen lakkaamiseen tai jos sopimus on lakannut sellaisesta syystä, josta agentti kantaa vastuun.

Pykälän 3 momentin mukaan kauppa-agentti ei voi sijoituksen jälkeen luopua hänelle kuuluvasta oikeudesta hyvitykseen ennen kuin edustussopimus on lakannut.

Kauppaedustajista annetussa laissa ei ole kilpailukieltosopimuksia koskevaa erityissäännöstä. Lain 4 §:n mukaan kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/29, *oikeustoimilaki*) säädetään. Säännöksessä viitataan muun muassa oikeustoimilain 38 §:ään, jonka mukaan kilpailun estämiseksi tai rajoittamiseksi tehty kilpailunrajoitussopimus ei sido sitoumuksen antajaa siltä osin kuin se rajoittaa kohtuuttomasti hänen toimintavapauttaan.

Työsopimuslakiin on vuonna 1990 lisätty uusi kilpailukieltosopimusta koskeva 16 a § (724/90). Säännöksen mukaan työntekijän oikeutta tehdä uusi työsopimus tai harjoittaa ammattia voidaan sopimuksella rajoittaa ainoastaan työsuhteeseen liittyvästä erityisen painavasta syystä. Kilpailukieltosopimus saa rajoittaa työntekijän edellä mainittua oikeutta pääsääntöisesti enintään kuuden kuukauden ajan. Säännöstä sovelletaan myös työsopimussuhteessa päämieheen olevaan myyntimieheen.

1.2.3. Myyntimiehet

Lain 1, 4 ja 5 luku koskevat kaikkia kauppaedustajia, siis myös myyntimiehiä. Lain 28 ja 29 §:stä käy ilmi, että itsenäisenä elinkeinonharjoittajana toimivaan myyntimieheen sovelletaan samoja lain 2 luvun säännöksiä kuin kauppa-agenttiin. Jos myyntimies ja päämies ovat työsopimussuhteessa keskenään, heidän keskinäinen suhteensa määräytyy 30 §:n mukaan työsopimuslain säännösten pohjalta, jollei kauppaedustajista annetusta laista muuta johdu.

Lain 28 §:n mukaan päämiehen ja myyntimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista on vastaavasti voimassa, mitä 5 §:ssä kauppa-agentin velvollisuuksista, 7 §:ssä liike- tai ammattisalaisuuden ilmaisemisesta, 8 §:ssä päämiehen velvollisuuksista, 15 §:ssä agentin oikeudesta palkkioon perimistään maksuista ja 16 §:ssä agentin del credere -vastuusta säädetään. Jos työsopimussuhteessa päämieheen olevan myyntimiehen palkkio maksetaan kokonaan tai osaksi provisiona, hänen oikeudestaan saada provisio ja provisiolaskelma on 31 §:n mukaan vastaavasti voimassa, mitä 10—14 ja 18 §:ssä säädetään. Myyntimies ei kuitenkaan menetä oikeuttaan provisioon, vaikka kolmas henkilö on jättänyt kauppahinnan kokonaan tai osaksi maksamatta.

1.3. Euroopan yhteisöjen direktiivi ja tilanne muissa pohjoismaissa

Euroopan yhteisöjen (EY) neuvosto on antanut 18 päivänä joulukuuta 1986 direktiivin jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta (86/653 ETY). Jäsenvaltiot ovat velvollisia saattamaan kansallisen lainsäädäntönsä yhdenmukaiseksi direktiivin kanssa 1 päivästä tammikuuta 1990. Tästä päivämäärästä alkaen direktiivin mukaisia säännöksiä sovelletaan kaikkiin uusiin edustussopimuksiin. Ennen vuotta 1990 tehtyihin edustussopimuksiin direktiivin mukaisia säännöksiä on sovellettava viimeistään 1 päivästä tammikuuta 1994. Direktiivissä on myönnetty Iso-Britannialle, Irlannille ja Italialle pitemmät siirtymäajat direk-

tiivin voimaan saattamisessa kansallisessa lainsäädännössä.

Tähän mennessä direktiivistä aiheutuvia lainmuutoksia ei ole vielä toteutettu kaikissa EY:n jäsenvaltioissa. Tanskassa kauppaedustajia koskevat säännökset uudistettiin vuonna 1990 (lov om handelsagenter og handelsrejsende, lov 1990 nr. 272). Myös Ruotsissa on annettu uusi laki, jonka tarkoituksena on saattaa Ruotsin lainsäädäntö yhdenmukaiseksi EY:n direktiivin kanssa (lag om handelsagentur, SFS 1991:351). Norjassa ja Islannissa valmistellaan kauppaedustajia koskevan lainsäädännön muuttamista direktiivin mukaiseksi.

Direktiivissä säännellään kauppaedustajan ja päämiehen välistä suhdetta. Siinä ei lainkaan käsitellä kauppaedustajan kelpoisuutta toimia päämiehen puolesta eikä päämiehen suhdetta kolmanteen henkilöön.

Direktiivin 1 ja 2 artiklassa määritellään kauppaedustajan käsite. Kauppaedustajalla tarkoitetaan itsenäistä välittäjää, jonka jatkuvana tehtävänä on välittää tavaroiden myynti- tai ostotarjouksia päämiehelle taikka päättää tavaroiden myynti- tai ostosopimuksia päämiehen nimissä ja tämän lukuun.

Kauppaedustajan toiminta on kuten Suomessakin rajoitettu koskemaan tavaroiden kauppaa. Suomen lainsäädännöstä poiketen kauppaedustaja voi harjoittaa myös tavaroiden ostotoimintaa. Lisäksi kauppaedustajan toiminnan edellytetään olevan jatkuvaa. Direktiivissä olevan nimenomaisen määräyksen mukaan se ei koske ilman palkkiota toimivia kauppaedustajia. Direktiivi ei myöskään koske välittäjiä, jotka toimivat tavara- tai raaka-ainepörsseissä.

Direktiivin artiklat ovat tahdonvaltaisia, jollei direktiivissä toisin määrätä. Tällaisia pakottavia säännöksiä direktiivissä on huomattavasti enemmän kuin kauppaedustajista annetussa laissa.

Kauppaedustajan ja päämiehen velvollisuuksia koskevat 3 ja 4 artikla eivät juuri poikkea sisältönsä puolesta vastaavista kauppaedustajista annetun lain säännöksistä. Nämä artiklat ovat kuitenkin 5 artiklan mukaan pakottavia, joten niistä ei voida poiketa sopimuksin, kuten kauppaedustajista annetun lain mukaan voidaan.

Kauppaedustajalla on 7 artiklan 1 kappaleen a alakohdan mukaan kuten Suomessakin oikeus provisioon edustussopimuksen voimassaoloaikana solmituista sopimuksista, jotka ovat syntyneet hänen myötävaikutuksestaan. Saman kappaleen b alakohdan mukaan kauppaedustajalla on lisäksi oikeus provisioon silloin, kun sopimus on solmittu ilman hänen myötävaikutustaan sellaisen kolmannen henkilön kanssa, jonka kauppaedustaja on aikaisemmin hankkinut päämiehen asiakkaaksi, jos kysymyksessä on vastaavanlainen sopimus kuin aikaisemmin. Suomessa ei ole vastaavaa säännöstä.

Piiriedustajan oikeudesta provisioon määrätään 7 artiklan 2 kappaleessa. Sen mukaan piiriedustajalla on oikeus provisioon myötävaikutuksestaan riippumatta kuten Suomessakin. Säännös sisältää kaksi vaihtoehtoa. EY:n jäsenvaltiolla on oikeus valita, kumman vaihtoehdon se sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöönsä. Toinen vaihtoehdoista vastaa sisällöltään kauppaedustajista annetun lain 11 §:ää, jossa edellytetään, että kauppaedustajalle on annettu yksinoikeus tiettyyn alueeseen tai asiakaspiiriin. Toisen vaihtoehdon mukaan ei edellytetä yksinoikeutta, vaan pelkkä alueen tai asiakaspiirin osoittaminen kauppaedustajalle riittää. Ruotsin, Tanskan, Saksan ja Ranskan lainsäädännössä on jälkimmäisen vaihtoehdon mukainen säännös.

Kauppaedustajalla on 8 artiklan mukaan oikeus provisioon sopimuksesta, joka on päätetty edustussopimuksen lakattua, jos sopimuksen aikaansaaminen on johtunut pääasiallisesti edustajan edustussopimuksen voimassa ollessa tapahtuneesta toiminnasta ja jos sopimus on syntynyt kohtuullisessa ajassa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen. Kauppaedustajista annetun lain jälkiprovisiota koskevissa säännöksissä ei ole viimeksi mainittua rajoitusta. Direktiivin säännös on lisäksi tahdonvaltainen, joten sopijapuolet voivat sopia myös toisin.

Kauppaedustajalle syntyy oikeus provisioon 10 artiklan 1 kappaleen mukaan heti, kun päämies on täyttänyt suoritusvelvollisuutensa tai hänen olisi pitänyt se täyttää. Oikeus provisioon syntyy myös silloin, kun kolmas henkilö on täyttänyt oman suoritusvelvollisuutensa. Suomessa ei ole viimeksi mainittua määräystä vastaavaa nimenomaista säännöstä.

Artiklan 2 kappaleen mukaan oikeus provisioon syntyy viimeistään silloin, kun kolmas henkilö on täyttänyt suoritusvelvollisuutensa tai hänen olisi pitänyt se täyttää. Säännös on pakottava siten, että siitä ei voida poiketa sopimuksella kauppaedustajan vahingoksi. Suomessa ei ole vastaavaa säännöstä.

Artiklan 3 kappaleen mukaan provisio on

maksettava kuukauden kuluessa sen kalenterivuosineljänneksen päättymisestä, jonka aikana oikeus provisioon syntyi. Säännös on pakottava siten, että siitä ei voida sopimuksella poiketa kauppaedustajan vahingoksi. Suomessa ei ole vastaavaa säännöstä. Kauppaedustajista annetun lain mukaan provisio erääntyy samalla, kun kauppaedustajalle syntyy oikeus provisioon.

Kauppaedustaja voi menettää oikeutensa provisioon 11 artiklan 1 kappaleen mukaan vain, jos on käynyt ilmeiseksi, että päämiehen ja kolmannen henkilön välistä sopimusta ei täytetä ja tämä johtuu seikasta, josta päämies ei ole vastuussa. Säännös on artiklan 3 kappaleen mukaan pakottava siten, että siitä ei voida poiketa sopimuksella kauppaedustajan vahingoksi. Suomessa vastaava säännös on tahdonvaltainen.

Direktiivin 12 artiklan 1 kappaleessa oleva säännös päämiehen velvollisuudesta toimittaa kauppaedustajalle provisiolaskelma kalenterivuosineljänneksittäin vastaa sisällöltään kauppaedustajista annetun lain 18 §:n 1 momenttia. Artiklan 2 kappaleen mukaan kauppaedustajalla on oikeus saada päämieheltä kaikki provisiolaskelman tarkistamiseksi tarvittavat tiedot, erityisesti ote kirjanpidosta. Artiklan 4 kappaleessa todetaan, että säännös ei vaikuta sellaisiin jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä oleviin säännöksiin, joiden mukaan kauppaedustajalla on oikeus tarkastaa päämiehen kirjanpitoa. Tällainen säännös on esimerkiksi Ruotsin, Tanskan ja Saksan lainsäädännössä.

Edustussopimus voidaan tehdä direktiivin mukaan määräajaksi tai olemaan voimassa toistaiseksi. Toistaiseksi voimassa oleva edustussopimus voidaan molemmin puolin irtisanoa lakkaamaan irtisanomisajan kuluttua. Irtisanomisaika on 15 artiklan 2 kappaleen mukaan ensimmäisenä sopimusvuotena yksi kuukausi, toisena sopimusvuotena kaksi kuukautta ja kolmannen sopimusvuoden alusta lähtien kolme kuukautta. Sopijapuolet eivät voi sopia lyhyemmistä irtisanomisajoista.

Saman artiklan 3 kappaleen mukaan jäsenvaltio voi edellä mainittujen irtisanomisaikojen lisäksi säätää irtisanomisajan neljäntenä sopimusvuotena neljäksi kuukaudeksi, viidentenä sopimusvuotena viideksi kuukaudeksi sekä kuudentena ja sitä seuraavina sopimusvuosina kuudeksi kuukaudeksi. Myös nämä irtisanomisajat voidaan säätää pakottaviksi siten, että sopijapuolet eivät voi sopia lyhyemmistä irtisanomisajoista. Ruotsin ja Tanskan lainsäädännössä on tämän sisältöinen pakottava säännös.

Direktiivissä ei ole sopimuksen purkamista koskevia säännöksiä. Sen 16 artiklassa todetaan vain, että edustussopimuksen purkamiseen sovelletaan kansallista lainsäädäntöä silloin, kun toinen sopijapuoli on laiminlyönyt velvollisuutensa tai, jos erityiset syyt edellyttävät sopimuksen purkamista.

Direktiivin 17 artiklan mukaan jäsenvaltio on velvollinen sisällyttämään lainsäädäntöönsä säännöksen, jonka mukaan kauppaedustajalla on edustussopimuksen lakattua oikeus joko artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuun hyvitykseen tai 3 kappaleessa tarkoitettuun korvaukseen. Hyvitystä koskevan 2 kappaleen esikuvana on käytetty Saksan lainsäädäntöä. Samansisältöinen säännös on myös Alankomaiden kauppaedustajia koskevassa laissa. Samoin Ruotsin ja Tanskan vastaavissa laeissa on hyvitys-vaihtoehdon mukainen säännös.

Artiklan 2 kappaleen mukaan kauppaedustajalla on oikeus hyvitykseen edustussopimuksen lakattua, jos hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai jos hän on merkittävästi laajentanut aikaisempien asiakkaiden kanssa käytyä kauppaa ja tästä koituu päämiehelle merkittävää etua edustussopimuksen lakkaamisen jälkeenkin. Lisäksi edellytetään, että hyvityksen maksamista voidaan pitää kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen kohtuullisena.

Direktiivin 17 artiklan 3 kappale on vaihtoehtoinen artiklan 2 kappaleen kanssa. Sen mukaan kauppa-edustajalla on oikeus saada päämieheltä erityinen korvaus edustussopimuksen lakattua. Tällainen oikeus kauppaedustajalla on erityisesti silloin, kun edustussopimus on lakannut olosuhteissa, joissa edustaja menettää provisiotulot, jotka hän olisi saanut, jos sopimus olisi täytetty asianmukaisesti. Lisäedellytyksenä on, että päämies saa samalla merkittävää etua kauppaedustajan toiminnasta. Kauppaedustajalla on myös oikeus korvaukseen, jos hän on päämiehen ohjeiden mukaisesti sijoittanut toimintaansa varoja, joita hän ei ole saanut edustussopimuksen lakkaamisen takia katetuiksi provisioilla ja muilla palkkioillaan. Tältä osin artikla vastaa pääpiirteissään kauppaedustajista annetun lain 26 §:n 1 momenttia.

Kauppaedustajalla ei ole 18 artiklan mukaan oikeutta hyvitykseen eikä korvaukseen, jos

päämies on purkanut tai irtisanonut edustussopimuksen sellaisen kauppaedustajasta johtuvan syyn takia, joka oikeuttaa päämiehen välittömästi purkamaan edustussopimuksen. Kauppaedustajalla ei myöskään ole oikeutta hyvitykseen eikä korvaukseen, jos hän itse on irtisanonut tai purkanut edustussopimuksen, ellei tämä ole ollut perusteltua päämieheen liittyvän syyn takia. Jos kauppaedustajan ei voida iän, heikentyneen terveydentilan tai sairauden takia kohtuudella edellyttää jatkavan edustustoimintaansa, hänellä on myös oikeus hyvitykseen tai korvaukseen, vaikka hän on itse tästä syystä irtisanonut tai purkanut edustussopimuksen.

Hyvitystä tai korvausta koskevat säännökset ovat 19 artiklan mukaan pakottavia siten, että niistä ei voida ennen edustussopimuksen lakkaamista poiketa sopimuksella kauppaedustajan vahingoksi.

Kilpailunrajoitussopimus määritellään 20 artiklassa sopimukseksi, jolla rajoitetaan kauppaedustajan liiketoimintaa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen. Artiklan 2 kappaleen mukaan tällainen sopimus on pätevä vain, jos se on tehty kirjallisesti. Sopimus voi koskea ainoastaan kauppaedustajalle osoitettua aluetta tai asiakaspiiriä ja vastaavanlaisia tavaroita kuin edustussopimus. Sopimus voi olla voimassa enintään kaksi vuotta edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen. Jäsenvaltio voi ottaa lainsäädäntöönsä myös muita kilpailunrajoitussopimuksen sitovuutta rajoittavia säännöksiä.

EY:n direktiivi ei koske lainkaan työsopimussuhteessa päämieheen olevia myyntimiehiä. Tällaisten työntekijöiden asema on järjestetty eri valtioissa eri tavoin. Esimerkiksi Saksassa kaikkiin provisiota saaviin laissa määritellyssä asemassa oleviin työntekijöihin sovelletaan eräitä kauppaedustajia koskevan lain provisiota koskevia säännöksiä. Myyntimiesten osalta ei ole mitään erityissääntelyä.

Tanskassa eräät lain säännökset koskevat myös työsopimussuhteessa olevia myyntimiehiä samaan tapaan kuin Suomessa nykyisin. Tällaisella myyntimiehellä ei ole oikeutta hyvitykseen. Myös kaikki kauppaedustajaa koskevat pakottavat säännökset ovat lain mukaan työsopimussuhteessa olevien myyntimiesten osalta tahdonvaltaisia siten, että niistä voidaan poiketa sopimuksella myyntimiehen vahingoksikin. Ruotsissa sen sijaan työsopimussuhteessa olevat myyntimiehet on jätetty kokonaan kauppaedustajia koskevan lain ulkopuolelle, jolloin tällaisen myyntimiehen ja päämiehen välinen oikeussuhde määräytyy työlainsäädännön mukaan.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Yleistä

Kauppaedustajista annettu laki on valmisteltu pohjoismaisena yhteistyönä. Tanskaa lukuun ottamatta pohjoismaiden kauppaedustajia koskevat lait ovat olleet sisältönsä puolesta pääkohdiltaan yhdenmukaiset. Suomessa harkittiin lakia valmisteltaessa eräiden sellaisten keskieurooppalaisten säännösten sisällyttämistä lakiin, jotka nyt on otettu EY:n direktiiviin, koska kansainvälisessä kaupassa sovellettavaksi tulevan lain säännösten ei pitäisi poiketa olennaisesti muiden valtioiden lainsäädännöstä. Muissa pohjoismaissa ei kuitenkaan ollut tuolloin valmiutta näin laajoihin muutoksiin, joten mainituista suunnitelmista luovuttiin pohjoismaisen lainsäädännön yhtenäisyyden säilyttämiseksi.

Ruotsissa ja Tanskassa kauppaedustajia koskeva lainsäädäntö on yhteensovitettu EY:n direktiivin kanssa. Muissa pohjoismaissa valmistellaan parhaillaan kauppaedustajia koskevan lainsäädännön tarkistamista siten, että se ei olisi ristiriidassa EY:n direktiivin kanssa. Myös Suomessa yhteensovittaminen on välttämätöntä Euroopan talousaluetta (ETA) koskevasta sopimuksesta aiheutuvien velvoitteiden täyttämiseksi.

Edellä mainituista syistä ja pohjoismaisen lainsäädännön yhtenäisyyden säilyttämiseksi ehdotetaan, että kauppaedustajia koskevat säännökset muutetaan EY:n direktiivin mukaisiksi. Useat ehdotetut muutokset ovat lähinnä teknisiä. Koska muutoksia joudutaan kuitenkin tekemään lähes kaikkiin kauppaedustajista annetun lain säännöksiin ja koska lakiin joudutaan myös lisäämään uusia pykäliä, ehdotetaan, että laki korvataan uudella lailla kauppaedustajista ja myyntimiehistä.

2.2. Kauppaedustajan käsite

Kauppaedustajan käsitettä ehdotetaan muutettavaksi siten, että laki olisi tältä osin yhdenmukainen EY:n direktiivin kanssa. Ehdotuksen

mukaan kauppa-agentin ja elinkeinonharjoittajana toimivan myyntimiehen käsitteistä luovuttaisiin, jolloin kumpaankin ryhmään kuuluvista edustajista käytettäisiin yhteistä nimitystä kauppaedustaja. Kauppaedustajan olisi oltava elinkeinonharjoittaja, joten työsopimussuhteessa päämieheen olevat myyntimiehet jäisivät kauppaedustajan käsitteen ulkopuolelle. Työsopimussuhteisesta edustajasta käytettäisiin laissa nimitystä myyntimies. Tämän takia lain nimikkeeksi ehdotetaan laki kauppaedustajista ja myyntimiehistä.

Kauppaedustajan tehtäviä ehdotetaan muutettavaksi siten, että myyntitoimien lisäksi myös ostotoimet voisivat kuulua kauppaedustajan tehtäviin. Kauppaedustajan toiminnan olisi oltava luonteeltaan jatkuvaa edustustoimintaa päämiehen lukuun, jolloin yksittäiset toimeksiannot eivät enää voisi muodostaa lain soveltamisalan piiriin kuuluvaa edustussuhdetta toimeksisaajan ja toimeksiantajan välille.

2.3. Kauppaedustajan oikeus provisioon

Kauppaedustajan oikeutta saada provisio kolmannen henkilön suoraan päämiehelle tekemästä tilauksesta syntyneestä sopimuksesta ehdotetaan laajennettavaksi. Ehdotuksen mukaan kauppaedustajalla olisi oikeus saada provisio tällaisesta jälkitilauksesta edustussopimuksen voimassaoloaikana syntyneestä sopimuksesta, jos kauppaedustaja on aikaisemmin hankkinut kolmannen henkilön päämiehen asiakkaaksi vastaavanlaisia sopimuksia varten. Kauppaedustajalla olisi oikeus provisioon, vaikka hän ei ole suoranaisesti myötävaikuttanut uuden sopimuksen syntymiseen.

Lisäksi ehdotetaan, että niin sanotun piiriedustajan oikeutta saada provisio ilman hänen myötävaikutustaan syntyneistä sopimuksista laajennetaan siten, että edustajan ei edellytetä toimivan yksinoikeudella tiettyyn alueeseen tai asiakaspiiriin. Kauppaedustajalla olisi oikeus saada provisio edustussopimuksen voimassaoloaikana syntyneestä sopimuksesta, jos sopimus on syntynyt sellaisen kolmannen henkilön kanssa, joka kuuluu hänelle osoitettuun asiakaspiiriin tai on hänelle osoitetulta maantieteelliseltä alueelta.

Ehdotuksen mukaan kauppaedustajalla olisi oikeus saada provisio edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen syntyneestä sopimuksesta, jos sopimuksen aikaansaannin voidaan pääasiallisesti katsoa johtuneen kauppaedustajan myötävaikutuksesta. Lisäksi edellytettäisiin, että sopimus on syntynyt kohtuullisessa ajassa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

Kauppaedustajan oikeutta provisioon koskevat säännökset olisivat toisin kuin nykyisin tahdonvaltaisia, joten sopijapuolet voisivat poiketa niistä sopimuksella.

2.4. Kauppaedustajan oikeus saada päämieheltä tietoja

Kauppaedustajalla on oikeus saada päämieheltä palkkiolaskelma niistä sopimuksista, joista hänellä on oikeus saada provisio tai muu palkkio. Kauppaedustajan kannalta on tärkeää, että hän saa päämieheltä riittävän selvityksen palkkiolaskelman tarkistamista varten. Varsinkin edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen tämä on tärkeää muun muassa jälkiprovision selvittämiseksi. Voimassa olevassa laissa ei ole säännöstä, josta kävisi ilmi, mitä tietoja kauppaedustaja on oikeutettu saamaan päämieheltä.

Ehdotuksen mukaan kauppaedustajalla on oikeus saada päämieheltä kaikki provisiolaskelman tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot, jotka ovat päämiehen hallussa. Näihin tietoihin kuuluisi myös ote laskelman tarkistamiseksi tarvittavista päämiehen kirjanpidon kohdista.

Jos päämies kieltäytyy antamasta tarpeellisia tietoja tai on syytä epäillä tietoa virheelliseksi tai puutteelliseksi, kauppaedustajan nimeämällä Keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymällä tilintarkastajalla olisi oikeus tarvittavassa laajuudessa tarkastaa päämiehen kirjanpitoa. Säännös olisi pakottava siten, ettei sopimuksella voitaisi rajoittaa kauppaedustajalle sen mukaan kuuluvaa oikeutta.

2.5. Edustussopimuksen lakkaaminen

Toistaiseksi voimassa olevan edustussopimuksen irtisanomisaika olisi ehdotuksen mukaan ensimmäisen sopimuksen voimassaolovuoden aikana yksi kuukausi ja se pitenisi vuosittain yhdellä kuukaudella siten, että se olisi kuudennen sopimuksen voimassaolovuoden alusta kuusi kuukautta. Tämän jälkeen irtisanomisaika ei enää pitenisi.

Sopijapuolet eivät voisi etukäteen sopia lyhyemmistä irtisanomisajoista. Kauppaedusta-

jan noudatettavaksi sovittu irtisanomisaika voitaisiin kuitenkin sopia kolmeksi kuukaudeksi senkin jälkeen, kun edustussopimus on ollut voimassa kolme vuotta.

2.6. Kauppaedustajan oikeus hyvitykseen edustussopimuksen lakattua

Voimassa olevan lain mukaan kauppaedustajalla on oikeus saada edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen tehdyistä sopimuksista laissa säädetyin edellytyksin jälkiprovisio. Lisäksi kauppaedustajalla on oikeus saada erityinen hyvitys niistä poikkeusluonteisista kustannuksista, joita hänelle on aiheutunut siitä, että hän on sijoittanut edustussopimuksen täyttämiseksi varoja laissa määriteltyyn omaisuuteen.

Jälkiprovisiota koskeva säännös on osoittautunut käytännössä jossain määrin ongelmalliseksi. Sijoituskustannusten korvaamista koskevalla säännöksellä ei puolestaan ole ollut käytännössä suurta merkitystä. Tämän takia ehdotetaan, että jälkiprovisiota koskevia säännöksiä täsmennetään ja että sijoituskustannusten korvaamista koskevat säännökset korvataan samalla kokonaan uudella direktiivin mukaisella hyvitystä koskevalla säännöksellä.

Ehdotuksen mukaan kauppaedustajalla olisi oikeus edustussopimuksen lakattua saada päämieheltä kohtuullinen hyvitys, jos hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai merkittävästi laajentanut kauppaa aikaisempien asiakkaiden kanssa. Kauppaedustajalla ei kuitenkaan olisi oikeutta hyvitykseen silloin, kun hän on itse syypää edustussopimuksen lakkaamiseen. Hyvityksen enimmäismäärä olisi määrä, joka vastaa kauppaedustajan yhden vuoden keskimääräisiä palkkioita. Lisäksi kauppaedustajalla olisi kuten nykyisinkin oikeus vaatia päämieheltä korvausta silloin, kun tämä on syyllistynyt sopimusrikkomukseen.

2.7. Kilpailunrajoitussopimus

Ehdotettu laki sisältäisi kilpailun rajoittamiseksi tehtyjen sopimusten sitovuutta koskevan säännöksen. Säännös ei estäisi soveltamasta tällaisiin sopimuksiin myös oikeustoimilain sopimuksen sitovuutta ja sovittelua koskevia säännöksiä.

Ehdotuksen mukaan sopimus, jolla rajoitetaan kauppaedustajan toimintaa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen, voisi sitoa kauppaedustajaa korkeintaan kaksi vuotta edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen. Sopimus olisi tehtävä aina kirjallisesti ja se voisi koskea vain kauppaedustajalle osoitettua aluetta tai asiakaspiiriä ja vastaavanlaisia tavaroita kuin edustussopimus.

2.8. Työsopimussuhteessa päämieheen olevat myyntimiehet

Kauppaedustajista annetun lain säätämisen jälkeen Suomessa on kehitetty voimakkaasti työoikeudellista lainsäädäntöä. Suunnitteilla on työsopimuslain kokonaisuudistus, jossa on tarkoitus selvittää myös provisiona palkkansa saavien työtekijöiden oikeudellinen asema. Koska kuitenkaan ei olisi tarkoituksenmukaista, että työsopimussuhteisten myyntimiesten asema jäisi ennen kokonaisuudistuksen toteuttamista kokonaan laissa sääntelemättä, ehdotetaan, että lain työsopimussuhteisia myyntimiehiä koskevat säännökset jätetään tässä vaiheessa voimaan niihin lakiehdotuksen johdosta tehtävine muutoksineen.

Ehdotuksen tarkoituksena on säilyttää työsopimussuhteisten myyntimiesten asema ennallaan. Ehdotetusta kauppaedustajan käsitteen muutoksesta johtuen myyntimiehen käsitettä ehdotetaan muutettavaksi siten, että myyntimiehellä tarkoitettaisiin laissa työsopimussuhteessa päämieheen olevaa edustajaa. Muita muutoksia käsitteeseen ei ehdoteta.

Kauppaedustajan oikeutta provisioon koskevien säännösten muutosehdotusten johdosta myös myyntimiehen oikeus provisioon muuttuisi vastaavalla tavalla. Koska myyntimiehellä ei ehdotuksen mukaan olisi oikeutta hyvitykseen, jota koskevat säännökset ovat kauppaedustajan osalta pakottavia, ehdotetaan, että säännös myyntimiehen oikeudesta provisioon edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen syntyneestä sopimuksesta säilytettäisiin myyntimiehen osalta edelleen pakottavana.

Lisäksi ehdotetaan, että myyntimiehellä olisi kuten kauppaedustajallakin oikeus saada työnantajaltaan ote kirjanpidosta ja kaikki muut provisiolaskelman tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot. Myös tämä säännös olisi pakottava. Säännös on tärkeä etenkin edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen myyntimiehelle kuuluvan

provision selvittämiseksi. Sen sijaan myyntimiehelle ei ehdoteta oikeutta tarkastuttaa työnantajan kirjanpitoa.

3. Asian valmistelu ja lausunnonantajat

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Valmistelun aikana on oltu yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa. Oikeusministeriön työryhmän ehdotus kauppaedustajista annetun lain muuttamiseksi valmistui maaliskuussa 1990.

Työryhmän mietinnössä pidettiin tärkeänä sitä, että kauppaedustajista annetun lain säännökset eivät ole ristiriidassa EY:n kauppaedustajia koskevan direktiivin kanssa. Tämän takia ja koska myös muissa pohjoismaissa valmisteltiin kauppaedustajia koskevan lainsäädännön muuttamista direktiivin mukaiseksi, työryhmä ehdotti kauppaedustajista annetun lain tarkistamista siten, että se vastaisi sisällöltään EY:n direktiiviä. Lisäksi työryhmä ehdotti, että työsopimussuhteessa päämieheen olevat myyntimiehet jätettäisiin kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle. Työryhmä edellytti kuitenkin, että selvitetään tarve täydentää työoikeudellista lainsäädäntöä provisiona palkkansa saavia työntekijöitä koskevilla säännöksillä.

Edellä mainitun työryhmän ehdotuksesta antoivat lausunnon kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö, Helsingin raastuvanoikeus, Autoalan Keskusliitto, Autotuojat, Elektroniikan Tukkukauppiaat, Kaupan Keskusvaliokunta, Kauppa-agentit, Keskuskauppakamari, Liiketyönantajain Keskusliitto, Pienteollisuuden Keskusliitto, Radioliikkeiden Liitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Myyntimiesten Keskusjärjestö, Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitto, Suomen Ulkomaankauppaliitto, Suomen Yrittäjäin Keskusliitto, Teollisuuden Keskusliitto, Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto, Tukkukaupan Keskusliitto, Työnantajain Yleinen Ryhmä, Ulkomaankaupan Agenttiliitto sekä Vähittäiskaupan Keskusliitto.

Lausunnoissa katsottiin yleisesti, että kauppaedustajista annetun lain saattaminen sopusointuun EY:n direktiivin kanssa on tärkeää ja että lakiehdotus on perusteltu. Lausunnoissa ehdotettiin yleensä vain vähäisiä muutoksia tai tarkistuksia ehdotettuihin säännöksiin tai niiden perusteluihin. Eniten lausunnoissa käsiteltiin kauppaedustajan oikeutta saada tietoja päämiehen kirjanpidosta ja edustussopimuksen lakatessa maksettavaa hyvitystä koskevia säännöksiä. Suurin osa lausunnonantajista piti työsopimussuhteessa päämieheen olevien edustajien sulkemista lain soveltamisalan ulkopuolelle perusteltuna. Kahdessa lausunnossa vastustettiin ehdotusta tältä osin.

Laintarkastuskunta antoi 30 päivänä tammikuuta 1991 lausuntonsa tarkistetusta ehdotuksesta laiksi kauppaedustajista annetun lain muuttamisesta (laintarkastuskunnan lausunto 1/1991). Lausunnossa pidettiin ehdotuksen tavoitteita asianmukaisina. Siinä pidettiin tarpeellisena selvittää tarve täydentää työoikeudellista lainsäädäntöä provisiona palkkansa saavia työntekijöitä koskevilla erityissäännöksillä. Työsopimussuhteisten myyntimiesten asema ei kuitenkaan saisi jäädä väliaikaisestikaan sääntelemättä. Tämän takia myyntimiehiä koskevat säännökset pitäisi jättää laintarkastuskunnan mukaan voimaan niihin ehdotuksen johdosta muutoin tehtävine muutoksineen. Lisäksi laintarkastuskunta ehdotti tehtäväksi joitakin lähinnä teknisiä korjauksia.

Kun oli käynyt ilmi, ettei provisiopalkkaisia työntekijöitä koskevaan työsopimuslain osittaisuudistukseen odotettavissa olevan kokonaisuudistuksen takia ryhdytä, oikeusministeriö asetti uuden työryhmän selvittämään tarvetta täydentää ehdotusta työsopimussuhteisia myyntimiehiä koskevilla säännöksillä. Työryhmän ehdotus lakiehdotuksen täydentämiseksi työsopimussuhteessa päämieheen olevia myyntimiehiä koskevilla säännöksillä valmistui toukokuussa 1991. Työryhmä ehdotti, että voimassa olevat työsopimussuhteisia myyntimiehiä koskevat säännökset säilytettäisiin eräitä etupäässä teknisiä muutoksia lukuun ottamatta ennallaan.

4. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole organisatorisia eikä henkilöstövaikutuksia. Se ei myöskään vaikuta julkistalouteen. Koska kauppaedustajan oikeutta saada provisio edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen tehdystä sopimuksesta rajoitettaisiin hieman nykyisestä, myöskään ehdotetut hyvitystä koskevat säännökset tuskin lisäisivät merkittävästi vallitsevaan tilanteeseen verrattuna päämiehelle edustussopimuksen lakkaamisen johdosta koituvaa taloudellista rasitusta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotus

1 luku. **Yleisiä säännöksiä**

1 §. Nykyisin kauppaedustaja voi olla joko kauppa-agentti tai myyntimies. Ehdotetun lain mukaan tästä kahtiajaosta luovuttaisiin elinkeinonharjoittajana toimivien edustajien osalta. Lisäksi ehdotetaan, että kauppaedustajan olisi aina oltava elinkeinonharjoittaja. Myyntimiehen käsite määritellään ehdotetun lain 39 §:ssä.

Elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan tässä yhteydessä ansiotarkoituksessa ammattimaisesti harjoitettua toimintaa, johon liittyy kirjanpitovelvollisuus. Ehdotuksella on haluttu korostaa kauppaedustajan itsenäistä asemaa työsopimussuhteessa olevan henkilön asemaan verrattuna. Kauppaedustajalla on vapaus itse järjestää oma toimintansa ja määrätä työaikansa. Myös itsenäinen kauppaedustaja olisi kuitenkin velvollinen noudattamaan päämiehen hänelle antamia ohjeita, kuten 5 §:n 1 momentissa ehdotetaan nimenomaisesti todettavaksi.

Nykyisin kauppaedustajan tehtävät on rajoitettu myyntitoimiin. Ehdotuksen mukaan kauppaedustajan käsitettä laajennettaisiin siten, että myös ostotoimet voisivat kuulua kauppaedustajan tehtäviin joko myyntitoiminnan ohella tai yksinomaisena toimintana. Muilta osin kauppaedustajan tehtäviin ei ehdoteta muutosta. Kauppaedustaja voisi kuten nykyisinkin toimia päämiehen lukuun kahdella eri tavalla. Hän voisi hankkia päämiehelle ostot- tai myyntitarjouksia tai päättää tämän nimissä myynti- tai ostosopimuksia.

Nykyisiä säännöksiä laadittaessa on ensisijaisesti pidetty silmällä jatkuvaa edustussuhdetta. Tämän ei kuitenkaan ole katsottu estävän sitä, että myös yksittäinen myyntitoimeksianto voi tulla lain säännöksiä soveltaen ratkaistavaksi. Tältä osin ehdotetaan, että lain soveltamisalaa rajoitettaisiin nykyisestä siten, että kauppaedustajan toiminnan edellytetään olevan pysyvää, jatkuvaa edustustoimintaa.

Kauppaedustajan toiminnalle ehdotettu jatkuvuuden vaatimus ei merkitsisi sitä, että edustussopimus olisi laadittava olemaan voimassa toistaiseksi tai tehtävä pitkäksi määräajaksi. Kauppaedustajan toiminta voisi olla säännöksessä tarkoitetulla tavalla jatkuvaa myös silloin, kun edustussopimus on tehty lyhyehköksi määräajaksi, esimerkiksi tietyn myyntisesongin tai kampanjan ajaksi. Ratkaisevaa olisi se, ovatko sopijapuolet tarkoittaneet edustajan toiminnan olevan siinä mielessä jatkuvaa, että edustajan tehtävänä on edustussopimuksen voimassaoloaikana välittää tai päättää päämiehen lukuun ennalta määräämätön määrä kauppoja. Useidenkaan perättäisten yksittäisten myynti- tai ostotoimeksiantotehtävien hoitaminen ei sen sijaan olisi säännöksessä tarkoitettua jatkuvaa edustustoimintaa.

Koska kauppaedustajan edellytetään aina olevan elinkeinonharjoittaja, ehdotukseen ei ole otettu nimenomaista mainintaa siitä, että kauppaedustaja toimii palkkiota vastaan. Toiminnan vastikkeellisuus sisältyy jo elinkeinotoiminnan käsitteeseen. Samaan ratkaisuun on päädytty myös Ruotsissa. Lakiin ei myöskään ehdoteta otettavaksi EY:n direktiivin mukaista säännöstä tavara- tai raaka-ainepörsseissä toimivista välittäjistä, koska tällaisia välittäjiä ei toimi Suomessa.

2 §. Pykälän 1 momentti vastaa voimassa olevan lain 2 §:ää. Siitä ilmenee lain tahdonvaltaisuus. Kauppaedustaja on yleensä taloudellisessa suhteessa heikommassa asemassa kuin päämies ja tämän takia riippuvainen päämiehestä. Etupäässä kauppaedustajan suojaamiseksi ehdotetaan, että tietyt säännökset säädettäisiin pääsäännöstä poiketen pakottaviksi. Tällainen säännös sisältyy ehdotetun lain 3, 5, 8, 12, 13, 14, 19, 20, 23, 28, 29, 31 ja 42 §:ään. Myös vastaavat EY:n direktiivin artiklat ovat pakottavia.

Kuten nykyisinkin ehdotetun lain tahdonvaltaisia säännöksiä ei 1 momentin mukaan sovellettaisi, jos muuta voidaan katsoa osapuolten välillä sovituksi. Tietty sopijapuolten välillä omaksuttu käytäntö voi myös olla seikka,

jonka perusteella heidän voidaan katsoa sopineen tahdonvaltaisesta säännöksestä poikkeamisesta. Säännöksen yhdenmukaistamiseksi kauppalain (355/87) 3 §:n kanssa ehdotetaan, että tätä koskeva nimenomainen maininta otetaan pykälään. Samoin ehdotetaan, että pykälää täsmennetään siten, että kauppatapa tai muu tapa syrjäyttää lain ainoastaan silloin, kun kysymys on tavasta, jota on pidettävä sopijapuolia sitovana. Kauppalaissa käytetään vastaavaa sanamuotoa.

Kansainvälisiin edustussuhteisiin sovelletaan yleensä sen valtion lakia, jossa kauppaedustajan liikepaikka sijaitsee. Sopijapuolet voivat ottaa edustussopimukseen lausekkeen, jossa viitataan jonkin muun valtion, esimerkiksi päämiehen liikepaikan oikeuteen, jolloin edustussuhteeseen sovelletaan tämän valtion oikeutta.

Jos tällaisella lainvalintalausekkeella voitaisiin syrjäyttää kauppaedustajista annetun lain pakottavatkin säännökset, kauppaedustajan asema saattaisi heikentyä oleellisesti. Pykälän 2 momentin mukaan kauppaedustajan suojaamiseksi tarkoitetut pakottavat säännökset olisivat myös kansainvälisesti pakottavia silloin, kun edustussopimukseen olisi ilman lainvalintalauseketta sovellettava Suomen lakia. Jos kauppaedustajan liikepaikka sijaitsee Suomessa, edustussuhteeseen olisi siis sovellettava ehdotetun lain pakottavia säännöksiä siitä huolimatta, että tällaisia säännöksiä ei sisälly lainvalintalausekkeessa viitatun valtion oikeuteen. Muilta osin edustussuhteeseen sovellettaisiin sen valtion oikeutta, johon lainvalintalausekkeessa viitataan.

3 §. Pykälän 1 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 3 §:ää. Kumpikin sopijapuoli voisi sen mukaan kuten nykyisinkin vaatia, että edustussopimus ja sen muutos tehdään kirjallisesti. Kirjallista muotoa koskeva vaatimus olisi täytetty, kun sopimuksen sisältö käy ilmi samasta tai useammasta asiakirjasta taikka esimerkiksi sopijapuolten välisestä kirjeenvaihdosta.

Kirjallisesti tehtyyn edustussopimukseen myöhemmin suullisesti tehty muutos tai lisäys sitoo sopijapuolia. Kuten nykyisinkin, sopijapuolella olisi oikeus vaatia, että suullisesti tehty muutos tai lisäys tehdään kirjallisesti.

Säännöksen yhdenmukaistamiseksi EY:n direktiivin kanssa pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, ettei sopijapuoli voisi pätevästi luopua hänelle 1 momentin mukaan kuuluvasta oikeudesta.

4 §. Pykälä on samansisältöinen kuin voimassa olevan lain 4 §.

2 luku. Kauppaedustajan ja päämiehen välinen suhde

Edustussopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet

5 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 5 §:ää. Kauppaedustajalle syntyisi 1 §:n mukaan edustussopimuksen solmimisen johdosta velvollisuus edistää päämiehen myyntiä tai ostoa. Pykälässä säädettäisiin kauppaedustajan muista yleisistä velvollisuuksista päämiestä kohtaan. Säännöksessä ei lueteltaisi tyhjentävästi kaikkia kauppaedustajan mahdollisia velvollisuuksia. Edustussopimuksessa velvollisuudet voitaisiin määritellä yksityiskohtaisemmin ja kauppaedustajalle voitaisiin asettaa myös muita velvollisuuksia kuin pykälässä on mainittu.

Säännöksen yhdenmukaistamiseksi EY:n direktiivin kanssa ehdotetaan, että pykälän 1 momentissa todetaan kauppaedustajan velvollisuus toimia vastuuntuntoisesti ja rehellisesti päämiestä kohtaan. Elinkeinonharjoittajana toimiva kauppaedustaja ei ole tehtäväänsä suorittaessaan päämiehen johdon ja valvonnan alainen. Tästä huolimatta hänen on katsottu olevan velvollinen noudattamaan päämiehen antamia tehtävää koskevia ohjeita. Myös tätä koskeva nimenomainen maininta ehdotetaan otettavaksi pykälän 1 momenttiin. Ohjeiden tulisi olla kohtuullisia. Ohjeiden kohtuullisuutta arvioitaessa tulisi kiinnittää huomiota muun muassa edustussopimuksen sisältöön, arviointihetken olosuhteisiin yleensä, sopijapuolten omaksumaan käytäntöön sekä alalla vallitsevaan tapaan tai yleiseen käytäntöön.

Säännöksen yhdenmukaistamiseksi EY:n direktiivin kanssa 3 momentissa ehdotetaan, että pykälän säännöksistä poikkeava sopimusehto olisi mitätön. Säännös ei estäisi sopimasta myös muista kuin pykälässä mainituista kauppaedustajan velvollisuuksista. Tällaisen sopimuksen pätevyyden edellytyksenä olisi kuitenkin, että velvollisuudet eivät ole ristiriidassa sen kanssa, mitä pykälässä säädetään.

6 ja 7 §. Pykälät vastaavat sisällöltään voimassa olevan lain 6 ja 7 §:ää.

8 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 8 §:ää. Siinä säädetään päämiehen velvollisuuksista kauppaedustajaa kohtaan.

Velvollisuudet voitaisiin määritellä edustussopimuksessa pykälässä säädettyä yksityiskohtaisemmin ja myös muista päämiehen velvollisuuksista voitaisiin sopia.

Pykälän 1 momentin mukaan myös päämiehen olisi toimittava vastuuntuntoisesti ja rehellisesti kauppaedustajaa kohtaan.

Pykälän 2 momentin mukaan päämiehen olisi annettava kauppaedustajalle tämän tehtävän suorittamisen kannalta tarpeelliset tiedot. Velvollisuus ei koskisi pelkästään sellaisia tietoja, jotka päämiehellä on hallussaan. Päämies olisi velvollinen hankkimaan myös sellaisia tietoja, joita hänellä ei ole, jos tiedot ovat tarpeen kauppaedustajan tehtävien suorittamisen kannalta. Tietojen hankintavelvollisuutta arvioitaessa olisi kuitenkin kiinnitettävä huomiota ensisijaisesti siihen, kumpi sopijapuoli voi helpommin hankkia tarpeelliset puuttuvat tiedot.

Pykälän 3 momentin mukaan päämiehen olisi ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava kauppaedustajalle siitä, että hänen välittämäänsä tai päättämäänsä kauppaa ei ole täytetty. Vastaavaa säännöstä ei ole nykyisin. Sillä seikalla, minkä takia kauppaa ei ole täytetty, ei olisi merkitystä ilmoitusvelvollisuuden kannalta. Kauppa on voinut jäädä täyttämättä esimerkiksi sen takia, että kysymyksessä oleva tavara on loppunut tai ostaja ei ole maksanut kauppahintaa ja päämies on purkanut tämän takia kaupan.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että momentissa tarkoitetut ilmoitukset olisi tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Kauppaedustajalle on tärkeää saada mahdollisimman pian ilmoitus säännöksessä tarkoitetuista odotettavissa olevista muutoksista, jotta hän riittävän ajoissa voisi mukauttaa oman toimintansa muuttuvaan tilanteeseen.

Säännöksen yhdenmukaistamiseksi EY:n direktiivin kanssa 5 momentissa ehdotetaan, että pykälän säännöksistä poikkeava sopimusehto olisi mitätön. Säännös ei estäisi sopimasta myös muista kuin pykälässä mainituista päämiehen velvollisuuksista. Sopimuksen pätevyyden edellytyksenä olisi kuitenkin, että tällaiset velvollisuudet eivät ole ristiriidassa sen kanssa, mitä pykälässä säädetään.

9 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 9 §:ää.

10 §. Voimassa olevan lain 10 §:ssä säädetään kauppa-agentin oikeudesta provisioon sekä edustussopimuksen voimassaoloaikana että edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen. Myös mainitun lain 11 § koskee kumpaakin tilannetta. Ehdotuksen mukaan 10 §:ssä säädettäisiin kauppa- edustajan oikeudesta provisioon edustussopimuksen voimassaoloaikana ja 11 §:ssä vastaavasti edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

Pykälän mukaan kauppaedustajalla olisi kuten nykyisinkin oikeus provisioon sopimuksesta, joka on syntynyt edustussopimuksen voimassaoloaikana hänen myötävaikutuksestaan. Kauppaedustajalla olisi lisäksi oikeus provisioon sopimuksesta, joka on syntynyt ilman hänen myötävaikutustaan, jos sopimus on solmittu sellaisen kolmannen henkilön kanssa, jonka kauppaedustaja on aikaisemmin hankkinut päämiehen asiakkaaksi. Säännöstä sovellettaisiin tilanteissa, joissa kolmas henkilö tekee sopimuksen suoraan päämiehen kanssa. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi kuitenkin, että sopimus on vastaavanlainen kuin aikaisempi kauppaedustajan välityksellä päätetty sopimus. Tämä edellyttäisi sitä, että uusi sopimus koskee vastaavanlaista tavaraa kuin aikaisempi sopimus. Tavara voisi olla myös erilainen kuin aikaisempi tavara, jos sitä käytetään samaan käyttötarkoitukseen.

Pykälä olisi tahdonvaltainen, joten sopijapuolet voisivat sopia myös muunlaisesta provisiojärjestelystä.

Nykyisin kauppaedustajalla on oikeus provisioon sopimuksesta, joka on tehty edustussopimuksen voimassaoloaikana sellaisen kolmannen henkilön kanssa, joka on tietyltä alueelta tai kuuluu tiettyyn asiakaspiiriin, johon kauppaedustajalle on annettu yksinoikeus. Ehdotuksen mukaan luovuttaisiin yksinoikeutta koskevasta vaatimuksesta. Riittävää olisi, että kauppaedustajalle on osoitettu tietty maantieteellinen alue tai tietty asiakaspiiri.

Säännös olisi tahdonvaltainen, joten siitä voitaisiin poiketa sopimuksella.

Jos päämies on osoittanut saman alueen tai asiakaspiirin kahdelle tai useammalle kauppaedustajalle, kauppaedustajan oikeus provisioon määräytyisi ensisijaisesti sen mukaan, mitä päämiehen ja kauppaedustajien välillä on sovittu. Jos kauppaedustaja on ollut edustussopimuksen tehdessään tietoinen siitä, että hänelle osoitetulla alueella tai asiakaspiirissä toimii myös toinen kauppaedustaja, hänen olisi katsottava hyväksyneen sen, että hänellä ei ole oikeutta provisioon toisen edustajan välittämästä tai päättämästä sopimuksesta. Jollei

toisin ole sovittu, kauppaedustajalla olisi sen sijaan oikeus provisioon sopimuksesta, jonka päämies on päättänyt suoraan kolmannen henkilön kanssa.

11 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kauppaedustajan oikeudesta provisioon edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen syntyneestä sopimuksesta. Pykälän alkuosa vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 10 §:n 1 momentin viimeistä virkettä. Pykälän loppuosaan, joka vastaa voimassa olevan lain 10 §:n 2 momenttia, ehdotetaan eräitä täsmennyksiä voimassa olevaan lakiin verrattuna. Ehdotetut muutokset supistaisivat jonkin verran kauppaedustajan oikeutta saada provisio edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen tehdystä sopimuksesta.

Nykyisin kauppaedustajalla on oikeus jälkiprovisioon, jos sopimus on syntynyt hänen edustussopimuksen voimassa ollessa tapahtuneesta myötävaikutuksestaan. Pykälän mukaan vaadittaisiin, että sopimuksen aikaansaanti on pääasiallisesti johtunut kauppaedustajan myötävaikutuksesta edustussopimuksen voimassaoloaikana. Kauppaedustajalla olisi oikeus provisioon edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen syntyneestä sopimuksesta vain, jos hän voi todistaa, että sopimuksen aikaansaanti on pääasiallisesti johtunut hänen myötävaikutuksestaan edustussopimuksen voimassaoloaikana.

Pykälän mukaan edellytettäisiin lisäksi, että sopimus, josta kauppaedustaja vaatii itselleen provisiota, on syntynyt kohtuullisessa ajassa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen. Harkittaessa sitä, kuinka pitkää ajanjaksoa voidaan pitää kohtuullisena aikana, tulisi kiinnittää huomiota muun muassa edustussuhteen luonteeseen, päämiehen ja kolmannen henkilön välisen sopimuksen laatuun sekä alalla mahdollisesti vallitsevaan käytäntöön. Esimerkiksi suurissa tilauksissa voi kestää varsin kauan, ennen kuin sopimusneuvottelujen jälkeen saadaan aikaan lopullinen sopimus. Kauppaedustajan on toisaalta sitä vaikeampi todistaa hänen myötävaikutuksensa ja sopimuksen syntymisen välinen syy-yhteys, mitä pitempi aika edustussopimuksen lakkaamisesta on kulunut.

Kauppaedustajalle pykälän mukaan kuuluva provisio on korvausta hänen edustussopimuksen voimassaoloaikana tekemästään työstä. Jos päämies luovuttaa toiselle liiketoimintansa tai sen osan, odotettavissa olevan tilauskannan suuruus vaikuttaa kauppahintaan tai muihin luovutusehtoihin. Päämies saa näin kauppaedustajan työstä koituvan hyödyn hyväkseen jo luovutussopimuksella, vaikka kauppaedustajan valmistelemat sopimukset tehdään luovutuksensaajan kanssa vasta myöhemmin.

Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin voimassa olevaan oikeuteen verrattuna. Momentti liittyy läheisesti jäljempänä 28 §:ssä olevaan hyvitystä koskevaan säännökseen, jonka mukaan kauppaedustajalla olisi oikeus hyvitykseen myös silloin, kun päämies on luovuttanut liiketoimintansa tai sen osan. Myös 11 §:n 1 momenttia olisi tulkittava korkeimman oikeuden edellä selostetusta ratkaisusta poiketen siten, että kauppaedustajalla on oikeus saada päämieheltään provisio pykälässä säädetyin edellytyksin edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen syntyneestä sopimuksesta myös silloin, kun päämies on luovuttanut liiketoimintansa tai sen osan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kauppaedustajan oikeudesta provisioon silloin, kun toinen kauppaedustaja jatkaa edustustoimintaa aikaisemman kauppaedustajan jälkeen. Provisio kuuluisi aikaisemmalle kauppaedustajalle silloin, kun hänellä on siihen pykälän 1 momentin mukaan oikeus. Pääsäännön mukaan uudella kauppaedustajalla ei tällaisessa tapauksessa olisi oikeutta provisioon. Poikkeuksen tästä muodostaisivat tilanteet, joissa on kohtuullista jakaa provisio kauppaedustajien kesken. Provision jakaminen saattaisi olla kohtuullista esimerkiksi silloin, kun sopimuksen aikaansaanti on pääasiallisesti johtunut aikaisemman kauppaedustajan edustussopimuksen voimassaoloaikana tapahtuneesta myötävaikutuksesta, mutta myös uusi kauppaedustaja on selvästi myötävaikuttanut sopimuksen syntymiseen.

Voimassa olevan lain jälkiprovisiota koskevat säännökset ovat pakottavia siten, että kauppaedustaja ei voi ennen edustussopimuksen lakkaamista luopua hänelle niiden mukaan kuuluvasta oikeudesta. Ehdotettu pykälä olisi kokonaisuudessaan tahdonvaltainen, joten siitä voitaisiin poiketa sopimuksella myös kauppaedustajan vahingoksi.

12 §. Pykälä vastaa voimassa olevan lain 12 §:n 1 ja 2 momenttia. Pykälän 1 momentin mukaan kauppaedustajalla olisi oikeus provisioon myös silloin, kun kolmas henkilö on täyttänyt päämiehen kanssa tekemäänsä sopimukseen perustuvan suoritusvelvollisuutensa. EY:n direktiivissä on vastaava säännös.

Pykälän 2 momentin mukaan sopijapuolet eivät voisi kauppaedustajaa sitovasti sopia, että

kauppaedustajalle syntyy oikeus provisioon vasta myöhemmin kuin sinä ajankohtana, jona kolmas henkilö on täyttänyt suoritusvelvollisuutensa. Vastaavaa säännöstä ei ole nykyisin ja se vastaisi sisällöltään EY:n direktiiviä.

13 §. Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin kauppaedustaja menettää oikeutensa provisioon. Pykälän 1 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 12 §:n 4 momenttia. Koska kauppaedustajan oikeus provisioon määräytyy hänen välittämänsä tai päättämänsä sopimuksen ehtojen perusteella, momentissa todettaisiin kuten nykyisinkin, että päämiehen ja kolmannen henkilön välinen sopimus sopimuksen purkamisesta tai muuttamisesta ei vaikuta kauppaedustajan oikeuteen saada sopimuksesta provisio. Kauppaedustaja voisi kuitenkin suostua sopimuksen purkamiseen tai muuttamiseen, jolloin hän menettäisi provision siltä osin kuin kolmannen henkilön suoritusvelvollisuus jää tämän takia täyttämättä.

Pykälän 2 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 12 §:n 3 momenttia. Kauppaedustaja menettäisi pykälässä mainituin edellytyksin kuten nykyisinkin jo voimaan tulleen oikeutensa provisioon, jos kolmas henkilö jättää suoritusvelvollisuutensa täyttämättä. Sääntöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kauppaedustaja voisi menettää oikeutensa provisioon vain pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa eli silloin, kun kolmas henkilö on jättänyt suoritusvelvollisuutensa täyttämättä, eikä tämä ole johtunut päämiehestä.

Pykälän 3 momentin mukaan kauppaedustajalla olisi kuten nykyisinkin oikeus provisioon vain siltä osin kuin kolmas henkilö on täyttänyt suoritusvelvollisuutensa, jollei tästä pykälästä muuta johdu.

Pykälän säännökset olisivat 4 momentin mukaan pakottavia siten, ettei kauppaedustaja voisi etukäteen sitovin vaikutuksin luopua hänelle pykälän mukaan kuuluvasta oikeudesta.

14 §. Pykälässä säädettäisiin provision erääntymisajasta. Voimassa olevan lain 13 §:n mukaan provisio erääntyy maksettavaksi niin pian kuin kauppaedustajalle on syntynyt oikeus provisioon. Käytännössä kuitenkin yleensä sovitaan pitemmästä maksuajasta. Provisiot tilitetään esimerkiksi kuukausittain tai vuosineljänneksittäin. Tämän takia ehdotetaan, että pykälän 1 momentissa ilmaistun pääsäännön mukaan provisio olisi suoritettava kauppaedustajalle kuukauden kuluessa sen kalenterikuukauden päättymisestä, jonka aikana oikeus provisioon syntyi. Sopijapuolet voisivat sopia myös muusta erääntymisajasta. Pykälän 2 momentin mukaan kauppaedustajaa ei kuitenkaan sitoisi sopimusehto, jonka mukaan provisio on suoritettava myöhemmin kuin kuukauden kuluessa sen kalenterivuosineljänneksen päättymisestä, jolloin kauppaedustajalle syntyi oikeus provisioon.

15 §. Kauppaedustajalle maksettavan provision suuruus määräytyy nykyisin ensisijaisesti kauppaedustajan ja päämiehen tekemän sopimuksen perusteella. Jos tällaista sopimusta ei ole, provision suuruus määräytyy kuten nykyisin sen mukaan, mitä kauppaedustajan toimipaikkakunnalla yleensä maksetaan vastaavanluonteisesta tehtävästä. Tämän lisäksi pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että jollei provision suuruutta näinkään voida määrätä, kauppaedustajalla on oikeus olosuhteet huomioon ottaen kohtuulliseen provisioon. Provision suuruutta harkittaessa tulisi kiinnittää huomiota muun muassa kauppaedustajan suorittaman työn laatuun ja määrään sekä päämiehelle sopimuksen tekemisestä koituneeseen hyötyyn.

Pykälän 2 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 14 §:n 2 momenttia.

16 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 15 §:ää, jossa säädetään kauppaedustajan oikeudesta palkkioon perintätehtävästä. Hyvä liiketapa edellyttää, että kauppaedustaja pitää perimänsä varat erillään muista varoista. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tätä koskeva nimenomainen maininta.

Pykälän 2 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 15 §:n 2 momenttia.

17 ja *18 §* vastaavat sisällöltään voimassa olevan lain 16 ja 17 §:ää.

19 §. Ehdotetun lain 14 §:n 1 momentin mukaan provisio erääntyisi maksettavaksi kuukausittain. Pykälän mukaan myös palkkiolaskelma olisi toimitettava kauppaedustajalle kuukausittain. Palkkiolaskelma sisältää kauppaedustajalle kuuluvat provisiot ja muut palkkiot. Vastaavasti 2 momentin mukaan palkkiolaskelman sisältämään provisiolaskelmaan olisi otettava kaikki ne sopimukset, josta kauppaedustajalle on viimeksi kuluneen kalenterikuukauden aikana syntynyt oikeus saada provisio.

Pykälän 3 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 18 §:n 3 momenttia.

Pykälän 1 ja 2 momentti olisivat 4 momentin mukaan pakottavia siten, ettei kauppaedustaja voisi sitovin vaikutuksin luopua hänelle niiden

mukaan kuuluvasta oikeudesta. Ehdotetun lain 14 §:n 2 momentin mukaan olisi mahdollista sopia siitä, että provisio erääntyy kuukauden kuluessa jokaisen kalenterivuosineljänneksen päättymisestä. Yhdenmukaisesti tämän kanssa ehdotetaan, että sopijapuolet voisivat sopia provisiolaskelman toimittamisesta kauppaedustajalle vuosineljänneksittäin. Myös tätä lyhyemmästä ajanjaksosta voitaisiin sopia.

20 §. Nykyisin ei ole säännöstä siitä, mitä tietoja kauppaedustajalla on oikeus saada päämieheltä provisiolaskelman tarkistamiseksi. Sopijapuolten yleisen lojaalisuusvelvollisuuden perusteella päämiehen voidaan katsoa olevan velvollinen antamaan kauppaedustajalle provisiolaskelman tarkistamisen kannalta tarpeelliset tiedot. Oikeudenkäynnissä kauppaedustajalla on myös mahdollisuus vaatia oikeudenkäymiskaaren 17 luvun (571/48) asiakirjan esittämisvelvollisuutta koskevien säännösten nojalla päämiestä tuomaan oikeuteen asiakirjan, jolla voi olla merkitystä todisteena asiassa.

Pykälässä säädettäisiin kauppaedustajan oikeudesta saada tietoja päämieheltä. Kauppaedustajalla olisi pykälän 1 momentin mukaan oikeus saada päämieheltä kaikki tämän hallussa olevat provisiolaskelman tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot. Tällaisena tietona säännöksessä mainitaan erityisesti ote kirjanpidosta. Tietojenantovelvollisuus koskisi vain päämiehen hallussa olevia tietoja. Päämies ei olisi velvollinen hankkimaan puuttuvia tietoja esimerkiksi kolmannelta henkilöltä. Kauppaedustajalla olisi oikeus saada tiedot siitä riippumatta, onko aihetta epäillä provisiolaskelman oikeellisuutta. Hänen olisi kuitenkin kyettävä osoittamaan, että tiedot ovat tarpeellisia provisiolaskelman tarkistamiseksi.

Jos päämies kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, kauppaedustajan nimeämällä Keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymällä tilintarkastajalla olisi pykälän 2 momentin mukaan oikeus tarkastaa päämiehen kirjanpitoa. Kauppaedustajalla olisi samanlainen oikeus tarkastaa päämiehen kirjanpitoa silloin, kun on perusteltua aihetta epäillä, että provisiolaskelma tai annettu tieto on puutteellinen tai virheellinen. Perusteltuna syynä voitaisiin pitää esimerkiksi sitä, että kauppaedustaja on saanut tietää päämiehen tehneen sopimuksia hänelle osoitetulta alueelta tai asiakaspiiristä olevien kolmansien henkilöiden kanssa maksamatta niistä provisiota kauppaedustajalle. Myös silloin kun kauppaedustajan provisiotulot vähenevät, vaikka hänen työpanoksensa on pysynyt ennallaan tai, kun kauppaedustajan provisiot ovat selvästi pienemmät kuin muiden vastaavassa tehtävässä toimivien kauppaedustajien tulot, kauppaedustajalla voisi olla perusteltua syytä epäillä, että provisiolaskelma on puutteellinen tai virheellinen.

Tilintarkastajalla olisi oikeus tarkastaa päämiehen kirjanpitoa vain siltä osin kuin se on tarpeen sen selvittämiseksi, missä määrin kauppaedustajalla on oikeus provisioon. Kauppaedustajan tulisi esittää ne seikat, joiden selvittämistä koskevalta osalta kirjanpidon tarkastaminen on tarpeen.

Kauppaedustajan olisi itse maksettava kirjanpidon tarkastamisesta aiheutuvat kustannukset. Jos provisiolaskelma osoittautuu tarkastuksessa puutteelliseksi tai virheelliseksi, päämies voisi kuitenkin olla 9 §:n nojalla velvollinen korvaamaan kauppaedustajalle tarkastuksesta aiheutuneet kustannukset.

Pykälän 1 ja 2 momentin säännökset olisivat 3 momentin mukaan pakottavia siten, että kauppaedustajalle 1 momentin mukaan kuuluvaa oikeutta rajoittava sopimusehto olisi mitätön.

21 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 19 §:ää.

Edustussopimuksen lakkaaminen

22 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 20 §:ää.

23 §. Pykälä koskee toistaiseksi voimassa olevan edustussopimuksen irtisanomista. Sen 1 momentissa säädettäisiin irtisanomisajan pituudesta. Irtisanomisaika olisi kuten nykyisinkin edustussopimuksen ensimmäisen voimassaolovuoden aikana yksi kuukausi. Kun edustussopimus on ollut voimassa vuoden, irtisanomisaika olisi toisen sopimusvuoden alusta lähtien kaksi kuukautta ja pitenisi tämän jälkeen kuukaudella jokaisen uuden sopimusvuoden alusta alkaen. Kun edustussopimus on ollut voimassa viisi vuotta, irtisanomisaika olisi kuusi kuukautta kuudennen ja sitä seuraavien sopimusvuosien aikana.

Edustussopimuksen voimassaoloaikaa laskettaessa otettaisiin huomioon edustussuhteen tosiasiallinen kesto. Jos esimerkiksi määräajaksi tehty edustussopimus on uusittu uudeksi määräajaksi tehdyksi sopimukseksi, edustussopimuksen katsottaisiin olleen voimassa ensim-

mäisen edustussopimuksen solmimisesta lähtien. Vastaavasti, jos määräajaksi tehty edustussopimus on 22 §:n mukaan muuntunut toistaiseksi voimassa olevaksi sopimukseksi, edustussopimuksen katsottaisiin olleen voimassa määräaikaisen edustussopimuksen alkamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentti olisi pakottava siten, etteivät sopijapuolet voisi etukäteen sopia siinä säädettyjä aikoja lyhyemmästä irtisanomisajasta. Kielto koskisi vain sopimuksen voimassa ollessa ennen sen irtisanomista tehtyä sopimusta. Sopijapuolet voisivat sopia vapaasti irtisanomisajan pituudesta sen jälkeen, kun toinen sopijapuoli on ilmoittanut haluavansa irtisanoa edustussopimuksen.

Nykyisestä laista poiketen kielto koskisi myös kauppaedustajan noudatettavaksi sovittua irtisanomisaikaa. Kauppaedustajan osalta säännöksen pakottavuutta ehdotetaan kuitenkin lievennettäväksi siten, että hänen noudatettavakseen sovittu irtisanomisaika voisi olla kolme kuukautta myös neljäntenä sopimusvuotena ja sitä seuraavina vuosina.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että sopijapuolet voisivat sopia myös pitemmistä irtisanomisajoista kuin 1 momentissa säädetään. Myös tässä tapauksessa sopijapuolten sopimusvapautta ehdotetaan rajoitettavaksi siten, että päämiehen noudatettavaksi sovittua irtisanomisaikaa ei kuitenkaan voitaisi sopia lyhyemmäksi kuin se irtisanomisaika, jota kauppaedustajan on noudatettava irtisanoessaan edustussopimuksen. Jos päämiehen noudatettava irtisanomisaika on sovittu lyhyemmäksi kuin kauppaedustajaa koskeva irtisanomisaika, päämiestä koskeva irtisanomisaika pitenisi kiellon johdosta yhtä pitkäksi kuin kauppaedustajan noudatettavaksi sovittu irtisanomisaika.

Irtisanomisaika laskettaisiin 4 momentin mukaan kuten nykyisinkin sen kalenterikuukauden lopusta, jonka aikana irtisanominen on toimitettu. Säännös olisi kuitenkin tahdonvaltainen, joten sopijapuolet voisivat sopia myös toisin, esimerkiksi, että irtisanomisaika alkaa kulua välittömästi irtisanomisen tapahduttua.

24—27 §. Pykälät vastaavat sisällöltään voimassa olevan lain 22—25 §:ää.

28 §. Pykälässä säädettäisiin kauppaedustajan oikeudesta saada hyvitys edustussopimuksen lakkaamisen johdosta. Säännös korvaisi voimassa olevan lain 26 §:n sijoituskustannuksista maksettavaa erityistä hyvitystä koskevan säännöksen.

Pykälän 1 momentin mukaan kauppaedustajalla olisi oikeus saada hyvitys säännöksessä mainittujen edellytysten täyttyessä. Momentin 1 kohdan mukaan edellytettäisiin, että kauppaedustaja on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai että hän on merkittävästi laajentanut kauppaa aikaisempien asiakkaiden kanssa. Hyvityksen suuruuteen vaikuttaisi se, missä määrin kauppaedustaja on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai laajentanut päämiehen kauppaa aikaisempien asiakkaiden kanssa.

Uudeksi asiakkaaksi katsottaisiin myös sellainen kauppaedustajan hankkima asiakas, jonka aikaisempi asiakassuhde päämieheen on katkennut. Uutena asiakkaana pidettäisiin samoin sellaista päämiehen asiakasta, jonka kanssa tehty sopimus koskee aikaisemmin päämiehen kanssa tehtyihin sopimuksiin verrattuna uudentyyppistä tavaraa. Jos päämies on tehnyt suoraan sopimuksen uuden asiakkaan kanssa, kauppaedustajalla olisi oikeus hyvitykseen, jos hän on myötävaikuttanut sopimuksen syntymiseen.

Kauppaedustajalla ei olisi oikeutta hyvitykseen kaupan laajentamisesta aikaisempien asiakkaiden kanssa, ellei laajentamista voida pitää merkittävänä. Se, että päämies on samanaikaisesti mahdollisesti menettänyt muita asiakkaita tai että päämiehen kaupan kokonaismäärä on samanaikaisesti vähentynyt, ei sen sijaan vaikuttaisi kauppaedustajan oikeuteen saada hyvitys kaupan merkittävästä laajentamisesta aikaisemman asiakkaan kanssa.

Säännöksessä edellytettäisiin lisäksi, että uusien asiakkaiden hankkimisesta tai kaupan laajentamisesta aikaisempien asiakkaiden kanssa koituu päämiehelle merkittävää etua edustussopimuksen lakkaamisen yhteydessä tai sen jälkeen. Tällaista etua päämiehelle koituisi edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen, jos kauppaedustaja on saanut aikaan niin kiinteän asiakassuhteen, että sen voidaan olettaa jatkuvan vielä edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

Jos edustussopimus on lakannut sen johdosta, että päämies on luovuttanut liiketoimintansa tai sen osan, kauppaedustajalla ei olisi oikeutta saada hyvitystä liiketoiminnan jatkajalta. Kauppaedustajan aikaansaama liiketoiminnan arvon lisäys on otettu huomioon luovutusehdoista sovittaessa. Päämies on saanut kauppaedustajan toiminnasta koituneen arvonnousun hyväkseen edullisempien luovutusehtojen, esimerkiksi kauppahinnan, muodossa. Tämän takia kauppaedustajalla olisi oikeus saada

päämieheltä hyvitys myös silloin, kun päämies on edustussopimuksen lakkaamisen yhteydessä luovuttanut liiketoimintansa tai sen osan.

Jos päämies lopettaa toimintansa edustussopimuksen lakkaamisen yhteydessä, hänelle ei enää koidu etua kauppaedustajan toiminnasta, eikä kauppaedustajalla näin ollen olisi oikeutta hyvitykseen. Jos päämies on joutunut konkurssiin, kauppaedustajan oikeus saada hyvitys riippuisi siitä, saako konkurssipesä kauppaedustajan toiminnasta 1 kohdassa tarkoitettua merkittävää etua vielä edustussopimuksen lakkaamisen jälkeenkin. Jos konkurssipesä esimerkiksi jatkaa päämiehen liiketoimintaa tai luovuttaa päämiehen liiketoiminnan, kauppaedustajalla olisi oikeus hyvitykseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan kauppaedustajalla olisi oikeus hyvitykseen vain, jos sitä voidaan pitää kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen kohtuullisena. Kohtuullisuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon kauppaedustajan 1 kohdassa tarkoitettujen asiakkaiden kanssa vastaisuudessa tehtävistä sopimuksista menettämät provisiot. Huomiota tulisi kiinnittää myös esimerkiksi edustussopimuksen kestoon, kauppaedustajan toimintaansa sijoittamiin varoihin ja niihin olosuhteisiin, joiden vallitessa edustussopimus on lakannut.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hyvityksen enimmäismäärästä, joksi ehdotetaan määrää, joka vastaa kauppaedustajan yhden vuoden palkkioita viiden edellisen vuoden palkkioiden keskimäärän mukaan laskettuna. Jos edustussopimus ei ole ollut voimassa viittä vuotta, palkkioiden vuotuinen keskimäärä laskettaisiin sopimuksen voimassaoloaikana maksettujen palkkioiden keskimäärän mukaan.

Pelkästään sitä seikkaa, että kauppaedustaja on joutunut konkurssiin, ei voida pitää sellaisena kauppaedustajan syyksi luettavana moitittavana menettelynä, jonka takia kauppaedustaja menettäisi oikeutensa hyvitykseen. Konkurssi on voinut johtua esimerkiksi siitä, ettei päämies ole suorittanut sopimuksen mukaisesti provisioita. Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momenttia olisi vastaavasti sovellettava silloinkin, kun edustussopimus on lakannut kauppaedustajan kuoleman tai konkurssin johdosta.

Jos kauppaedustaja on kuollut, oikeus saada päämieheltä hyvitys kuuluisi hänen kuolinpesälleen. Vastaavasti kauppaedustajan konkurssipesällä olisi oikeus saada päämieheltä hyvitys. Toisaalta myös päämiehellä olisi 27 §:n mukaan oikeus saada konkurssipesältä korvaus siitä vahingosta, joka hänelle on aiheutunut edustussopimuksen raukeamisesta konkurssin johdosta.

Palkkioiden keskimäärä laskettaisiin kauppaedustajalle maksettujen palkkioiden bruttomäärän mukaan. Palkkioksi katsottaisiin provisioiden lisäksi myös muut päämiehen kauppaedustajalle maksamat hyvitykset, kuten esimerkiksi palkkiot maksujen perimisestä, tavaroiden kuljetuksista ja mainostamisesta.

Hyvityksen määrä tulisi arvioida jokaisessa tapauksessa erikseen kaikki tapauksen erityispiirteet huomioon ottaen. Arvioinnin lähtökohdaksi tulisi ottaa päämiehelle kauppaedustajan toiminnasta vastaisuudessa koituva hyöty. Käytännössä tämä merkitsisi sitä, että hyvityksen suuruuden määrittämistä varten olisi laadittava erityinen laskelma kaikista niistä sopimuksista, jotka päämies todennäköisesti tekee vastaisuudessa sellaisten kolmansien henkilöiden kanssa, jotka kauppaedustaja on hankkinut päämiehen asiakkaaksi. Samoin laskelmaan olisi otettava se kauppaedustajan toiminnasta johtuva lisääntynyt kaupankäynti päämiehen aikaisempien asiakkaiden kanssa, jonka arvioidaan vastaisuudessa jatkuvan. Laskelmaan tulisi merkitä myös kauppaedustajan laskelmaan otetuista kaupoista menettämät provisiot. Yleensä päämiehen kauppaedustajan toiminnasta saama hyöty vähenee vuosien kuluessa. Tämän takia laskelma ei tavallisesti koskisi yli viiden vuoden pituista ajanjaksoa.

Pykälän 4 momentissa todettaisiin selvyyden vuoksi, että kauppaedustajalla tai hänen kuolin- tai konkurssipesällään on oikeus hyvityksen lisäksi vaatia päämieheltä vahingonkorvausta sopimuksen rikkomisen perusteella.

Pykälä olisi 5 momentin mukaan pakottava siten, etteivät sopijapuolet voisi ennen edustussopimuksen lakkaamista sopimuksella rajoittaa kauppaedustajalle pykälän mukaan kuuluvaa oikeutta. Sopijapuolet voisivat siis sopia vapaasti hyvityksestä edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

29 §. Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin kauppaedustaja menettää oikeutensa hyvitykseen, joka hänelle muutoin 28 §:n mukaan kuuluisi. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan kauppaedustaja menettäisi oikeutensa hyvitykseen silloin, kun päämies on purkanut tai irtisanonut edustussopimuksen kauppaedustajan sellaisen laiminlyönnin tai käyttäytymisen takia, joka oikeuttaa päämiehen purkamaan

sopimuksen. Tällaisessa tapauksessa kauppaedustaja on velvollinen 27 §:n mukaan korvaamaan päämiehelle edustussopimuksen ennenaikaisesta lakkaamisesta aiheutuneen vahingon.

Ehdotetussa 25 §:ssä mainitaan yhtenä purkamisperusteena myös olosuhteiden muutos, jonka johdosta sopijapuolelta ei voida kohtuuden mukaan vaatia sopimussuhteen jatkamista. Tällaisessa tapauksessa kauppaedustaja ei menettäisi oikeuttaan saada hyvitys, ellei samalla ole kysymys myös sellaisesta kauppaedustajalle syyksiluettavasta laiminlyönnistä tai käyttäytymisestä, joka oikeuttaa purkamaan sopimuksen. Se seikka, että olosuhteiden muutos kuuluu kauppaedustajan vastuun piiriin ei siis yksinään riittäisi poistamaan kauppaedustajalta oikeutta hyvitykseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan kauppaedustaja menettäisi oikeutensa hyvitykseen myös silloin, kun hän on itse purkanut tai irtisanonut edustussopimuksen. Säännöksen tarkoituksena on estää kauppaedustajaa irtisanomasta edustussopimusta silloin, kun se on hyvityksen vaatimista silmällä pitäen hänen kannaltaan edullisinta. Pykälän 2 momentissa mainitut tapaukset muodostaisivat poikkeuksen tästä pääsäännöstä.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan kauppaedustaja menettäisi oikeutensa hyvitykseen silloin, kun hän on luovuttanut edustussopimuksesta johtuvat oikeutensa ja velvollisuutensa toiselle henkilölle, vaikka luovutus on tapahtunut päämiehen suostumuksella. Kauppaedustajalla ei olisi oikeutta hyvitykseen silloinkaan, kun luovutus on ollut vastikkeeton.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä poikkeustapauksista, joissa kauppaedustaja ei menettäisi oikeuttaan hyvitykseen, vaikka hän on itse purkanut tai irtisanonut edustussopimuksen. Kauppaedustajalla olisi oikeus saada hyvitys, jos purkamiseen tai irtisanomiseen on ollut perusteltua aihetta päämiehestä johtuvan seikan takia. Ehdotetussa 25 §:ssä tarkoitettu tärkeä syy olisi aina momentissa tarkoitettu perusteltu aihe purkaa tai irtisanoa edustussopimus. Myös muunlainen päämiehestä johtuva seikka voisi olla perusteltu syy sopimuksen purkamiseen tai irtisanomiseen. Tällaisen seikan ei tarvitsisi olla edes luettavissa päämiehen syyksi. Riittävää olisi, että se kuuluu päämiehen vastuun piiriin.

Kauppaedustajalla olisi ehdotuksen mukaan oikeus saada hyvitys myös silloin, kun hän on purkanut tai irtisanonut edustussopimuksen iän, heikentyneen terveydentilan tai sairauden takia, jos hänen ei tästä syystä voida kohtuudella edellyttää jatkavan toimintaansa. Kussakin yksittäistapauksessa tulisi harkita erikseen, onko kauppaedustajan ikä tai terveys sellainen, ettei hänen enää voida kohtuudella edellyttää jatkavan toimintaansa. Esimerkiksi yleisen eläkeiän saavuttaminen ei vielä yksinään olisi säännöksessä tarkoitettu peruste irtisanoa edustussopimus.

Pykälän 3 momentin mukaan kauppaedustajan olisi ilmoitettava päämiehelle vuoden kuluessa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen, että hän vaatii hyvitystä. Jos kauppaedustaja laiminlyö ilmoitusvelvollisuutensa, hän menettäisi oikeutensa hyvitykseen. Ilmoituksessa ei tarvitsisi vielä yksilöidä hyvitysvaatimuksen sisältöä. Vuoden määräaika alkaisi kulua siitä päivästä, jolloin edustussopimus lakkasi.

Pykälän 4 momentin mukaan myös 29 § olisi pakottava siten, etteivät sopijapuolet voisi ennen edustussopimuksen lakkaamista sopimuksella rajoittaa kauppaedustajalle pykälän mukaan kuuluvaa oikeutta.

30 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 27 §:ää.

31 §. Pykälässä säädettäisiin sopimuksesta, jolla rajoitetaan kauppaedustajan toimintaa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen. Vastaavaa säännöstä ei ole nykyisessä laissa. Ehdotettu säännös ei syrjäyttäisi oikeustoimilain säännöksiä. Vaikka kilpailunrajoitussopimus olisikin ehdotetun pykälän mukaan pätevä, saattaisi olla mahdollista, että sitä ei kuitenkaan katsottaisi oikeustoimilain nojalla kauppaedustajaa sitovaksi. Myös sopimuksen sovittelu mainitun lain nojalla saattaisi tulla kysymykseen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan sopimus, jolla rajoitetaan kauppaedustajan toimintaa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen, olisi aina tehtävä kirjallisesti. Muulla tavalla tehty sopimus olisi mitätön. Pykälän 2 kohdan mukaan sopimus voisi koskea vain kauppaedustajalle osoitettua aluetta tai asiakaspiiriä. Lisäksi 3 kohdassa edellytettäisiin, että sopimus koskee vastaavanlaisia tavaroita kuin edustussopimus. Muilta osin kilpailunrajoitussopimus olisi mitätön.

Pykälän 1 momentin mukaan pätevä kilpailunrajoitussopimus sitoisi kauppaedustajaa 2 momentin mukaan enintään kaksi vuotta edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

3. luku. **Kauppaedustajan kelpoisuus ja päämiehen suhde kolmanteen henkilöön**

32—38 §. Pykälät vastaavat sisällöltään voimassa olevan lain 33-39 §:ää. Säännösten sanamuotoa ehdotetaan kuitenkin tarkistettavaksi.

4 luku. **Myyntimiehet**

39 §. Pykälässä määriteltäisiin myyntimiehen käsite. Ehdotettu määritelmä vastaa sisällöltään nykyistä määritelmää. Myyntimiehellä tarkoitettaisiin kuitenkin vain sellaista edustajaa, joka on työsopimussuhteessa päämieheensä. Muilta osin myyntimiehen käsite säilyisi ennallaan.

40 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 30 §:ää.

41 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 28 §:ää. Ehdotuksen mukaan lain 1, 3 ja 5 luku koskisivat kuten nykyisinkin myös myyntimiestä ja hänen työnantajaansa. Lisäksi pykälässä lueteltaisiin ne 2 luvun säännökset, jotka koskevat kaikkia myyntimiehiä.

Nykyisestä laista poiketen pykälässä ei viitattaisi kauppaedustajan velvollisuuksia koskevaan 5 §:ään, joka ei olisi muutetussa muodossaan enää sopusoinnussa työnantajalle kuuluvan johto- ja valvontaoikeuden kanssa. Myyntimiehen velvollisuudet määräytyisivät näin ollen yksinomaan sopimuksen ja työoikeudellisten säännösten nojalla.

Pykälässä ei myöskään viitattaisi kuten nykyisessä laissa kauppaedustajan perintätehtäviä koskevaan 16 §:ään eikä del credere -vastuuta koskevaan 17 §:ään, koska perintätehtävien hoitaminen ja vastuun ottaminen ostajan velvollisuuksien täyttämisestä eivät normaalisti kuulu työsopimussuhteessa olevan edustajan tehtäviin.

Muilta osin pykälä vastaa sisällöltään nykyistä lakia. Päämiehen velvollisuuksia koskeva 8 § olisi työnantajan osalta edelleen tahdonvaltainen.

42 §. Pykälää sovellettaisiin sellaisiin myyntimiehiin, joiden palkka maksetaan kokonaan tai osaksi provisiona.

Pykälän 1 momentti vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 31 §:ää. Momentin mukaan myyntimies saisi 10 ja 11 §:n nojalla oikeuden provisioon samojen perusteiden mukaan kuin kauppaedustaja. Myyntimieheen sovellettaisiin edelleen myös 12 §:ää, joka koskee sitä, minä ajankohtana oikeus provisioon syntyy. Säännös olisi kuten nykyisinkin myyntimiehen osalta tahdonvaltainen. Myös myyntisopimuksen purkamista tai muuttamista koskeva 13 §:n 1 momentti, joka vastaa voimassa olevan lain 12 §:n 4 momenttia, sekä palkkiolaskelmaa koskeva 19 §:n 1 ja 2 momentti olisivat edelleen myyntimiehen osalta tahdonvaltaisia.

Nykyisin myyntimies ei menetä oikeuttaan provisioon, vaikka kolmas henkilö on jättänyt kauppahinnan kokonaan tai osaksi suorittamatta. Säännös on tahdonvaltainen. Ehdotettuun lakiin ei ole sisällytetty vastaavaa säännöstä. Pykälään ei myöskään ole katsottu tarpeelliseksi ottaa viittausta provisio-oikeuden menettämisestä. Myyntimies ei siten menettäisi ehdotuksen mukaan oikeuttaan provisioon, vaikka kolmas henkilö on laiminlyönyt kauppahinnan suorittamisen.

Samoin pykälään ei ole otettu säännöstä provision erääntymisajankohdasta. Nykyisen säännöksen mukaan provisio erääntyy, kun oikeus provisioon on syntynyt. Ehdotuksen mukaan provisio erääntyisi vasta kuukauden kuluttua sen kalenterikuukauden päättymisestä, jolloin kauppaedustajalle syntyi oikeus provisioon. Koska palkan maksua ei ole tarkoituksenmukaista säännellä ehdotetulla tavalla laissa, provision erääntyminen ehdotetaan jätettäväksi työoikeudellisen sääntelyn ja sopijapuolten sopimuksen varaan.

Lisäksi ehdotetaan, että 20 §:n 1 momentti koskisi myös myyntimiestä. Myyntimiehellä olisi oikeus saada työnantajalta ote kirjanpidosta ja kaikki muut provisiolaskelman tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot. Säännös olisi myös myyntimiehen osalta pakottava.

Pykälän 2 momentin mukaan 11 §:n 1 momentti olisi, siltä osin kuin se vastaa voimassa olevan lain jälkiprovisiota koskevaa 10 §:n 2 momenttia, myyntimiehen osalta pakottava. Myyntimies ei voisi luopua pykälän mukaisesta oikeudestaan provisioon edustussopimuksen voimassaoloaikana. Momentti ei estäisi sopimasta vapaasti provisiosta sen jälkeen, kun edustussopimus on lakannut.

43 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain 32 §:ää.

5. luku. **Muita säännöksiä**

44 §. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa

olevan lain 40 §:ää. Pykälän uusi sanamuoto vastaa kauppalain 82 §:ssä käytettyä ilmaisutapaa.

45 §. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua sen vahvistamisesta. Samalla voimassa oleva laki kauppaedustajista kumottaisiin. Uutta lakia sovellettaisiin sen voimaantulon jälkeen tehtyihin edustussopimuksiin.

Riittävän ajan varaamiseksi lain voimaantullessa voimassa olevien edustussopimusten tarkistamiseen uuden lain mukaisiksi ehdotetaan, että lakia sovellettaisiin näihin sopimuksiin 1 päivästä tammikuuta 1994. EY:n direktiivin mukaisia säännöksiä on samasta päivämäärästä alkaen sovellettava kaikissa EY:n jäsenvaltioissa kaikkiin edustussopimuksiin. Sopijapuolet voisivat sopia siitä, että edustussopimukseen sovelletaan tätä lakia jo ennen mainittua päivämäärää.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun se on vahvistettu. Pitempi siirtymäaika ei ole tarpeen, koska lakia ei ehdotuksen mukaan sovellettaisi sen voimaantullessa olemassa oleviin edustussopimuksiin ennen vuoden 1994 alkua.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki
kauppaedustajista ja myyntimiehistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku
Yleisiä säännöksiä

1 §

Kauppaedustajalla tarkoitetaan tässä laissa elinkeinonharjoittajaa, joka toisen, *päämiehen*, kanssa tekemässään *edustussopimuksessa* on sitoutunut tämän lukuun jatkuvasti edistämään tavaroiden myyntiä tai ostoa hankkimalla tarjouksia päämiehelle tai päättämällä tämän nimissä myynti- tai ostosopimuksia.

2 §

Tämän lain säännöksiä sovelletaan jäljempänä mainituin poikkeuksin vain, jollei sopimuksesta, sopijapuolten omaksumasta käytännöstä tai kauppatavasta taikka muusta tavasta, jota on pidettävä sopijapuolia sitovana, muuta johdu. Mitä jäljempänä säädetään sopimusehdon sitomattomuudesta, koskee vastaavasti sopijapuolten omaksumaa käytäntöä, kauppatapaa tai muuta tapaa.

Lain säännöksestä, josta tämän lain mukaan ei voida sopimuksella poiketa kauppaedustajan vahingoksi, ei myöskään voida tämän vahingoksi poiketa sopimuksella, jonka mukaan kauppaedustajan ja päämiehen väliseen oikeussuhteeseen on sovellettava vieraan valtion lakia, jos tähän oikeussuhteeseen muutoin olisi sovellettava tätä lakia.

3 §

Edustussopimus ja sen muutos on tehtävä kirjallisesti, jos jompikumpi sopijapuoli sitä vaatii.

Sopimusehto, jolla rajoitetaan sopijapuolelle 1 momentin mukaan kuuluvaa oikeutta, on mitätön.

4 §

Edustussopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/29) säädetään.

2 luku
Kauppaedustajan ja päämiehen välinen suhde

Edustussopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet

5 §

Kauppaedustajan on tehtäväänsä hoitaes-

saan huolehdittava päämiehen edusta, toimittava häntä kohtaan velvollisuudentuntoisesti ja rehellisesti sekä noudatettava päämiehen antamia kohtuullisia ohjeita.

Kauppaedustaja on velvollinen ilmoittamaan päämiehelle seikoista, joilla hänen tehtäväkseen annetun toiminnan kannalta saattaa olla merkitystä. Erityisesti hänen on ilman aiheetonta viivytystä annettava päämiehelle tieto tarjouksista, joiden hyväksyminen saattaa tulla kysymykseen, sekä sopimuksista, jotka hän päämiehen nimissä on päättänyt.

Sopimusehto, joka poikkeaa siitä, mitä tässä pykälässä säädetään, on mitätön.

6 §

Kauppaedustaja saa ottaa vastaan 1 §:ssä tarkoitettuja toimeksiantoja myös muilta kuin päämieheltä, jollei tämä ole ristiriidassa kauppaedustajalle 5 §:n 1 momentin mukaan kuuluvan velvollisuuden kanssa.

7 §

Kauppaedustaja ei saa edustussopimuksen voimassaoloaikana eikä sen päätyttyäkään käyttää hyödykseen tai muille ilmaista päämiehen liike- tai ammattisalaisuuksia, jotka on uskottu hänelle tai jotka hän muuten on saanut tietoonsa, jos hän näin menetellessään toimisi hyvän liiketavan vastaisesti.

8 §

Päämiehen on toimittava velvollisuudentuntoisesti ja rehellisesti kauppaedustajaa kohtaan.

Päämiehen on hankittava kauppaedustajalle tehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja toimitettava hänelle tarpeellinen aineisto, kuten näytteet, mallit, selosteet ja hintaluettelot.

Päämies on velvollinen ilmoittamaan kauppaedustajalle seikoista, joilla saattaa olla merkitystä tämän tehtäväksi annetun toiminnan kannalta. Hänen on myös ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava kauppaedustajalle, hyväksyykö vai hylkääkö hän tarjouksen, jonka kauppaedustaja on hänelle lähettänyt, tai sopimuksen, jonka kauppaedustaja on päämiehen nimissä päättänyt, vaikka hänellä ei ole ollut siihen oikeutta. Jos kauppaedustajan välittämää tai päättämää sopimusta ei ole täytetty, päämiehen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava siitä kauppaedustajalle.

Päämiehen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava kauppaedustajalle, jos hänen nähtävissään on, että edustussopimuksessa tarkoitettu toiminta tulee olemaan olennaisesti vähäisempää kuin kauppaedustajalla kohtuudella on syytä olettaa.

Sopimusehto, joka poikkeaa siitä, mitä tässä pykälässä säädetään, on mitätön.

9 §

Jos päämies tai kauppaedustaja on toiminut edustussopimuksen vastaisesti tai muuten tahallisesti taikka huolimattomuudesta laiminlyönyt hänelle tässä laissa säädetyn velvollisuuden tai sen, mitä hänelle sopimuksen mukaan kuuluu, hän on velvollinen korvaamaan toiselle sopijapuolelle siitä aiheutuneen vahingon.

Sen, joka aikoo vaatia vahingonkorvausta 1 momentissa tarkoitetulla perusteella, on ilman aiheetonta viivytystä perusteesta tiedon saatuaan ilmoitettava toiselle sopijapuolelle aikomuksestaan. Se, joka ei tätä tee, menettää oikeutensa korvaukseen.

Mitä 2 momentissa momentissa säädetään, ei koske tapauksia, joissa toinen sopijapuoli on menetellyt epärehellisesti tai törkeästä huolimattomuudesta aiheuttanut toiselle huomattavan vahingon.

10 §

Kauppaedustajalla on oikeus saada provisio edustussopimuksen voimassaoloaikana syntyneestä sopimuksesta, jos sopimus on syntynyt hänen myötävaikutuksestaan tai on päätetty kolmannen henkilön kanssa, jonka kauppaedustaja on aikaisemmin vastaavanlaisia sopimuksia varten hankkinut päämiehen asiakkaaksi, taikka jos kauppaedustajalle on osoitettu tietty alue tai asiakaspiiri ja sopimus on päätetty tältä alueelta olevan tai tähän asiakaspiiriin kuuluvan kolmannen henkilön kanssa.

11 §

Kauppaedustajalla on oikeus saada provisio edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen syntyneestä sopimuksesta, jos sopimus on syntynyt 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla ja kolmannen henkilön tarjous on saapunut päämiehelle tai kauppaedustajalle ennen edustussopimuksen lakkaamista tai jos sopimuksen aikaansaannin voidaan katsoa pääasiallisesti johtuneen kauppaedustajan edustussopimuksen voimassaoloaikana tapahtuneesta myötävaikutuksesta ja sopimus on syntynyt kohtuullisessa ajassa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

Aikaisemman kauppaedustajan jälkeen aloittavalla uudella kauppaedustajalla ei ole 10 §:n

nojalla oikeutta provisioon silloin, kun provisio kuuluu tämän pykälän 1 momentin mukaan aikaisemmalle kauppaedustajalle, ellei provisiota ole olosuhteet huomioon ottaen kohtuullista jakaa kauppaedustajien kesken.

12 §

Kauppaedustajalla on oikeus provisioon niin pian ja siinä laajuudessa kuin jokin seuraavista edellytyksistä täyttyy:

1) päämies on täyttänyt hänen ja kolmannen henkilön välillä tehtyyn sopimukseen perustuvan suoritusvelvollisuutensa;

2) päämiehen olisi pitänyt täyttää 1 kohdassa tarkoitettu suoritusvelvollisuutensa;

3) kolmas henkilö on täyttänyt 1 kohdassa tarkoitettuun sopimukseen perustuvan suoritusvelvollisuutensa.

Kauppaedustajaa ei sido sopimusehto, jonka mukaan oikeus provisioon syntyy myöhemmin kuin sinä ajankohtana, jolloin kolmas henkilö on täyttänyt suoritusvelvollisuutensa tai hänen olisi pitänyt se täyttää, jos päämies olisi täyttänyt suoritusvelvollisuutensa sopimuksen mukaisesti.

13 §

Jos päämies on ilman kauppaedustajan suostumusta sopinut kolmannen henkilön kanssa sopimuksen purkamisesta tai sen ehtojen muuttamisesta ja kolmannen henkilön suoritusvelvollisuus jää tämän vuoksi kokonaan tai osaksi täyttämättä, suoritusvelvollisuuden täyttämättä jättäminen ei vaikuta kauppaedustajan oikeuteen saada provisio.

Kauppaedustaja menettää hänelle 12 §:n mukaan kuuluvan oikeuden provisioon vain, jos päämiehen ja kolmannen henkilön välinen sopimus on jäänyt täyttämättä eikä tämä ole johtunut päämiehestä tai hänen puolellaan olevasta seikasta taikka 1 momentissa mainitusta syystä ja on ilmeistä, ettei suoritusvelvollisuutta myöhemminkään täytetä.

Jos kolmas henkilö täyttää suoritusvelvollisuutensa vain osaksi, kauppaedustajalla on oikeus provisioon vain siltä osin kuin suoritusvelvollisuus on täytetty, jollei 1 tai 2 momentista muuta johdu.

Kauppaedustaja ei voi etukäteen sitovin vaikutuksin luopua hänelle tämän pykälän mukaan kuuluvasta oikeudesta.

14 §

Provisio on suoritettava kauppaedustajalle kuukauden kuluessa sen kalenterikuukauden päättymisestä, jolloin kauppaedustajalle syntyi 12 §:n mukaan oikeus provisioon. Milloin kauppaedustaja on 13 §:n 2 tai 3 momentin mukaan kokonaan tai osaksi menettänyt oikeutensa provisioon, liikaa maksettu määrä on päämiehen vaatimuksesta suoritettava tälle takaisin.

Sopimusehto, jonka mukaan provisio on suoritettava kauppaedustajalle myöhemmin kuin kuukauden kuluessa sen kalenterivuosineljänneksen päättymisestä, jolloin kauppaedustajalle syntyi oikeus provisioon, ei sido kauppaedustajaa.

15 §

Jos kauppaedustajalle tulevan provision suuruudesta ei ole sovittu, määräytyy provisio sen mukaan, mitä kauppaedustajan toimipaikkakunnalla samanlaisen tai vastaavan luonteisen tehtävän suorittamisesta yleensä maksetaan. Jos provision suuruutta ei voida näin määrätä, kauppaedustajalla on oikeus olosuhteet huomioon ottaen kohtuulliseen provisioon.

Provisio lasketaan siitä kauppahinnasta, joka ostajan on suoritettava. Myönnettyä käteisalennusta ei kuitenkaan lueta kauppahinnan vähennykseksi eikä myöskään rahtia, pakkausta, tullia, vakuutusmaksua, veroa tai muuta sellaista lisäkustannusta, ellei tätä kustannusta ostajan kanssa tehdyn sopimuksen perusteella ole hänelle lähetetyssä laskussa erikseen määritetty.

16 §

Milloin kauppaedustajan tehtäväksi on annettu maksujen periminen, hänen on pidettävä vastaanottamansa varat erillään muista varoista. Kauppaedustajalla on oikeus saada maksujen perimisestä erityinen kohtuullinen palkkio, jollei kauppaedustajan provision ole tarkoitettu sisältävän korvausta myös tästä tehtävästä.

Kauppaedustajalle 1 momentin mukaan kuuluva palkkio on suoritettava, kun maksu on peritty.

17 §

Jos kauppaedustaja sitoutuu vastaamaan päämiehelle siitä, että kolmas henkilö täyttää sopimuksesta johtuvat velvollisuudet (del credere), sitoumus on ollakseen pätevä annettava kirjallisesti. Sitoumus voi koskea vain määrättyä sopimusta tai määrätyn kolmannen henkilön kanssa tehtäviä sopimuksia. Tällaisesta

sitoumuksesta kauppaedustaja vastaa kuten omasta velastaan.

Kauppaedustajalla on oikeus saada 1 momentissa tarkoitetusta vastuusitoumuksesta erityinen kohtuullinen palkkio.

Kauppaedustajalle 2 momentin mukaan kuuluva palkkio on suoritettava, kun sopimus kolmannen henkilön kanssa on tehty.

18 §

Kauppaedustajalla on oikeus saada erityinen korvaus sellaisista toimenpiteistä aiheutuneista kustannuksista, joita edustussopimuksen asianmukainen täyttäminen on vaatinut. Korvausta ei kuitenkaan ole suoritettava, jos kustannukset ovat johtuneet kauppaedustajan tavanmukaisista tehtävistä.

19 §

Kauppaedustajalla on oikeus saada kuukausittain päämieheltä palkkiolaskelma niistä sopimuksista, joista hänellä on 10 tai 11 §:n mukaan oikeus saada provisio.

Provisiolaskelmaan on otettava ne sopimukset, joista kauppaedustajalle on viimeksi kuluneen kalenterikuukauden aikana syntynyt 12 §:n mukaan oikeus provisioon. Jokaisen sopimuksen osalta on mainittava provisiomäärä, joka luetaan kauppaedustajan hyväksi tai, jollei provisiota hyvitetä, syy siihen.

Jos provisiolaskelman antamisen jälkeen ilmi tulleiden seikkojen perusteella todetaan, että kauppa-edustaja on kokonaan tai osittain menettänyt oikeutensa provisioon jonkin laskelmaan otetun sopimuksen osalta, päämies voi myöhemmässä laskelmassa lukea provision määrän hyväkseen.

Kauppaedustaja ei voi sitovin vaikutuksin luopua hänelle 1 ja 2 momentin mukaan kuuluvasta oikeudesta. Sopijapuolet voivat kuitenkin sopia, että provisiolaskelma on annettava kauppaedustajalle kuukauden kuluessa sen kalenterivuosineljänneksen päättymisestä, jonka aikana oikeus provisioon syntyi.

20 §

Kauppaedustajalla on oikeus saada päämieheltä ote päämiehen kirjanpidosta ja kaikki muut provisiolaskelman tarkistamiseksi tarpeelliset päämiehen hallussa olevat tiedot.

Jos päämies kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai, jos on perusteltua aihetta epäillä, että laskelma tai annettu tieto on puutteellinen tai virheellinen, kauppaedustajan nimeämällä Keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymällä tilintarkastajalla on oikeus tarkastaa päämiehen kirjanpitoa siinä laajuudessa kuin se on tarpeen sen selvittämiseksi, missä määrin kauppaedustajalla on oikeus provisioon.

Sopimusehto, jolla rajoitetaan kauppaedustajalle tämän pykälän mukaan kuuluvaa oikeutta, on mitätön.

21 §

Jos kauppaedustajalle edustussuhteesta johtuvan saatavan periminen muuten vaarantuisi, kauppaedustaja saa pidättää ne päämiehelle kuuluvat asiakirjat, näytteet, mallit ja tavarat, jotka hän tehtävänsä johdosta on saanut haltuunsa, samoin kuin sen, mitä hän päämiehen valtuutuksen perusteella on perinyt kolmannelta henkilöltä, kunnes päämies on maksanut kauppaedustajan saatavan tai antanut siitä vakuuden.

Edustussopimuksen lakkaaminen

22 §

Määräajaksi tehty edustussopimus lakkaa, kun sovittu aika on kulunut umpeen. Jos sopimus siihen otetun ehdon mukaan lakkaa vain, kun se irtisanotaan ennen sopimuskauden päättymistä, sopimuksen on, jollei irtisanomista ole toimitettu, katsottava sopimuskauden jälkeen olevan voimassa toistaiseksi.

Jos sopijapuolet määräajaksi tehdyn edustussopimuksen voimassaoloajan päätyttyä ilman nimenomaista sopimusta jatkavat edustussuhdetta, sopimus on katsottava pidennetyksi olemaan voimassa toistaiseksi.

23 §

Toistaiseksi voimassa oleva edustussopimus voidaan irtisanoa päättymään irtisanomisajan kuluttua. Milloin sopimus irtisanotaan ensimmäisen sopimusvuoden aikana, irtisanomisaika on yksi kuukausi. Tämän jälkeen irtisanomisaika pitenee yhdellä kuukaudella jokaiselta alkavalta sopimusvuodelta. Pisin irtisanomisaika on kuitenkin kuusi kuukautta.

Sopijapuolet eivät voi sitovin vaikutuksin etukäteen sopia lyhyemmästä irtisanomisajasta kuin 1 momentissa säädetään. Kauppaedustajan noudatettavaksi sovittu irtisanomisaika voi-

daan kuitenkin sopia kolmeksi kuukaudeksi, vaikka edustussopimus on ollut voimassa yli kolme vuotta.

Jos sopijapuolet sopivat pitemmästä irtisanomisajasta kuin 1 momentissa säädetään, irtisanomisaikaa päämiehen irtisanoessa sopimuksen ei voida kauppaedustajaa sitovin vaikutuksin sopia lyhyemmäksi kuin kauppaedustajan noudatettavaksi sovittu irtisanomisaika.

Irtisanomisaika lasketaan sen kalenterikuukauden lopusta, jonka aikana irtisanominen toimitetaan sopijapuolelle.

24 §

Jos päämiehen tai kauppaedustajan omaisuus luovutetaan konkurssiin, edustussopimuksen katsotaan rauenneen sinä päivänä, jolloin konkurssihakemus annettiin tuomioistuimelle.

25 §

Siitä riippumatta, mitä edustussopimuksen voimassaolo- ja irtisanomisajasta on voimassa, sopijapuoli voi heti purkaa sopimuksen, jos tärkeä syy sitä vaatii. Tällaisena syynä pidetään sellaista toisen sopijapuolen laiminlyöntiä tai muuta käyttäytymistä, jonka johdosta sopijapuolelta ei voida kohtuuden mukaan vaatia sopimussuhteen jatkamista.

Sopijapuoli voi, jos asianhaarat eivät anna aihetta muuhun arviointiin, purkaa edustussopimuksen erityisesti seuraavissa tapauksissa:

1) kun toinen sopijapuoli on edustussopimusta tehtäessä olennaisessa kohdin johtanut toista harhaan;

2) kun toinen sopijapuoli ei suostu sopimuskumppaninsa esittämään 3 §:ssä säädetyn kirjallisen muodon noudattamista koskevaan vaatimukseen;

3) kun toinen sopijapuoli on syyllistynyt menettelyyn, jolla hän on vakavasti loukannut sopimuskumppaninsa etua tai joka muuten aiheuttaa sen, että tämän luottamus toiseen sopijapuoleen on perustellusti järkkynyt; tai

4) kun toinen sopijapuoli on olennaiselta osalta jättänyt täyttämättä edustussopimuksesta johtuvat velvollisuutensa.

Sopijapuolelle tämän pykälän mukaan kuuluva oikeus purkaa edustussopimus raukeaa, jollei hän ole käyttänyt sitä ilman aiheetonta viivytystä saatuaan tiedon purkamisperusteesta tai, milloin peruste on jatkuva, sen lakkaamisesta.

26 §

Jollei 25 §:ssä säädettyä purkamisperustetta ole, sopijapuoli voi kuitenkin saattaa sopimuksen lakkaamaan ennenaikaisesti, mutta hän on velvollinen korvaamaan toiselle tästä aiheutuvan vahingon.

Kauppaedustaja ei ennen edustussopimuksen lakkaamista voi sitovin vaikutuksin luopua hänelle 1 momentin mukaan kuuluvasta oikeudesta korvaukseen.

27 §

Jos 25 §:ssä tarkoitettu edustussopimuksen purkaminen on johtunut toisen sopijapuolen tahallisesta tai huolimattomasta menettelystä taikka sopimus on rauennut toisen konkurssin johdosta, hänen sopimuskumppanillaan on oikeus saada korvaus siitä vahingosta, joka on aiheutunut sopimussuhteen ennenaikaisesta lakkaamisesta.

28 §

Kun edustussopimus on lakannut, kauppaedustajalla on oikeus saada päämieheltä hyvitys, jos ja siinä laajuudessa kuin:

1) kauppaedustaja on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai merkittävästi laajentanut kauppaa aikaisempien asiakkaiden kanssa ja tästä koituu päämiehelle merkittävää etua edustussopimuksen lakkaamisen yhteydessä tai sen jälkeen; ja

2) hyvitystä voidaan pitää kauppaedustajan 1 kohdassa tarkoitettujen asiakkaiden kanssa tehtävistä sopimuksista menettämät provisiot ja kaikki muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen kohtuullisena.

Kauppaedustajalla on oikeus saada hyvitystä enintään määrä, joka vastaa kauppaedustajan yhden vuoden palkkioita viiden viimeksi kuluneen vuoden palkkioiden keskimäärän mukaan laskettuna. Milloin edustussopimus on ollut voimassa lyhyemmän ajan kuin viisi vuotta, lasketaan palkkioiden keskimäärä sopimuksen koko voimassaoloaikana maksettujen palkkioiden mukaan.

Jos edustussopimus on lakannut kauppaedustajan kuoleman tai konkurssin johdosta, 1 ja 2 momentin mukainen hyvitys kuuluu hänen kuolin- tai konkurssipesälleen.

Hyvityksen suorittaminen ei estä kauppaedustajaa tai hänen kuolin- tai konkurssipesäänsä vaatimasta vahingonkorvausta sopimuksen rikkomisen perusteella.

Sopimusehto, jolla ennen edustussopimuksen lakkaamista rajoitetaan tässä pykälässä säädettyä oikeutta hyvitykseen, on mitätön.

29 §

Kauppaedustajalla ei ole oikeutta hyvitykseen, jos:

1) päämies on irtisanonut tai purkanut edustussopimuksen kauppaedustajan 25 §:ssä tarkoitetun laiminlyönnin tai käyttäytymisen perusteella;

2) kauppaedustaja on irtisanonut tai purkanut edustussopimuksen; tai

3) kauppaedustaja on siirtänyt päämiehen suostumuksella edustussopimuksesta johtuvat oikeutensa ja velvollisuutensa toiselle henkilölle.

Sen estämättä, mitä 1 momentin 2 kohdassa säädetään, kauppaedustajalla on irtisanottuaan tai purettuaan edustussopimuksen oikeus hyvitykseen, jos edustussopimuksen irtisanomiseen tai purkamiseen on ollut perusteltua aihetta päämiehestä johtuvan seikan takia tai, jollei kauppaedustajan voida iän, heikentyneen terveydentilan tai sairauden takia kohtuudella edellyttää jatkavan toimintaansa.

Kauppaedustaja menettää oikeutensa hyvitykseen,jollei hän vuoden kuluessa edustussopimuksen lakkaamisesta ilmoita päämiehelle vaativansa hyvitystä.

Sopimusehto, jolla ennen edustussopimuksen lakkaamista rajoitetaan kauppaedustajalle tämän pykälän mukaan kuuluvaa oikeutta, on mitätön.

30 §

Jos edustussopimus on lakannut irtisanomisen, konkurssin, purkamisen tai muun syyn johdosta, kauppaedustaja on velvollinen siihen saakka, kun päämies, hänen holhoojansa tai oikeudenomistajansa taikka hänen konkurssipesänsä hoitajat voivat valvoa päämiehen tai hänen pesänsä etuja, ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen päämiehen tai hänen pesänsä turvaamiseksi vahingolta, jollei hänelle aiheudu siitä huomattavassa määrin kustannuksia tai haittaa.

31 §

Sopimus, jolla rajoitetaan kauppaedustajan toimintaa edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen, sitoo kauppaedustajaa vain siltä osin kuin se:

1) on tehty kirjallisesti;

2) koskee kauppaedustajalle osoitettua aluetta tai asiakaspiiriä; ja

3) koskee vastaavanlaisia tavaroita kuin edustussopimus.

Sopimusehto, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitettu sopimus on voimassa pitemmän ajan kuin kaksi vuotta edustussopimuksen lakkaamisesta, ei sido kauppaedustajaa kahta vuotta pitempää aikaa.

3 luku

Kauppaedustajan kelpoisuus ja päämiehen suhde kolmanteen henkilöön

32 §

Kauppaedustaja saa päättää päämiehen puolesta sopimuksia vain, jos hänet on siihen valtuutettu.

Jos päämies on luovuttanut kauppaedustajalle nimellään varustettuja lomakkeita, joiden voidaan katsoa olevan tarkoitettuja olemaan, edustajan täyttäminä, todisteina siitä, että sopimus on päätetty päämiehen lukuun, edustajan täyttämällä lomakkeella tehty sopimus on samalla tavoin päämiestä sitova, kuin jos hän olisi nimenomaisesti valtuuttanut edustajan päättämään sopimuksen.

33 §

Jos kauppaedustaja on tehnyt päämiehen puolesta sopimuksen ilman valtuutusta tai valtuutuksensa ylittäen, päämiehen on, jollei hän tahdo hyväksyä sopimusta, ilman aiheetonta viivytystä saatuaan sopimuksesta tiedon ilmoitettava siitä kolmannelle henkilölle. Jos päämies ei tätä tee, hänen katsotaan hyväksyneen sopimuksen.

34 §

Jos päämies ei tahdo hyväksyä kauppaedustajan vastaanottamaa tarjousta, hänen on ilman aiheetonta viivytystä vastaanotettuaan tarjouksen tai saatuaan tiedon sen sisällöstä ilmoitettava siitä tarjouksen tekijälle. Jos päämies ei tätä tee, hänen katsotaan hyväksyneen tarjouksen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos kauppaedustaja ja tarjouksen tekijä ovat sopineet toisin.

35 §

Jos kolmas henkilö on tehnyt tarjouksen kauppaedustajalle ja tämä on lähettänyt sen päämiehelle, tarjouksen tekijällä on samanlainen oikeus ilmoittaa päämiehelle tarjouksen peruuttamisesta kuin hänellä olisi ollut, jos hän itse olisi lähettänyt tarjouksen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos kauppaedustaja ja tarjouksen tekijä ovat sopineet toisin.

36 §

Jos elinkeinonharjoittaja on neuvotellut kauppaedustajan kanssa liikkeensä lukuun tapahtuvasta ostosta tai myynnistä ja hän saa edustajan päämieheltä ilmoituksen, jossa tämä näihin neuvotteluihin viitaten ilmoittaa hyväksyvänsä edustajalle tehdyn tarjouksen tai vahvistavansa edustajan kanssa päätetyn sopimuksen, elinkeinonharjoittajan on, jos hän tahtoo vedota siihen, ettei hän lainkaan ole tehnyt tarjousta tai päättänyt sopimusta taikka että tarjouksen tai sopimuksen sisältö on ilmoituksessa virheellisesti esitetty, ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava siitä päämiehelle. Jos elinkeinonharjoittaja ei tätä tee, hänen katsotaan hyväksyneen sensisältöisen sopimuksen kuin hänen päämieheltä saamansa ilmoitus osoittaa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos päämies tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, ettei ilmoituksessa selostettua tarjousta tai sopimusta ollut tehty tai että tarjouksen tai sopimuksen sisältö oli virheellisesti selostettu, eikä myöskään, jos elinkeinonharjoittaja voi näyttää, että ilmoitus oli virheellinen.

37 §

Vaikka kauppaedustajalla on oikeus päättää päämiestä sitovia sopimuksia, hänellä ei ole oikeutta periä maksuja myydyistä tavaroista, myöntää sopimuksen päättämisen jälkeen maksunlykkäystä tai hinnanalennusta eikä tehdä muuta muutosta sopimukseen.

Jos päämies on saanut tietää, että kauppaedustaja on ilman valtuutusta ryhtynyt 1 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen, kun sopimus on päätetty edustajan myötävaikutuksesta taikka hänelle 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla osoitetulla alueella tai osoitetussa asiakaspiirissä, ja jos päämies ei halua hyväksyä edustajan toimenpidettä, hänen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava siitä kolmannelle henkilölle. Jos päämies ei tätä tee, hänen katsotaan hyväksyneen toimenpiteen.

38 §

Kauppaedustaja saa vastaanottaa päämiehen puolesta tavarassa ollutta virhettä tai vajausta taikka sen luovutuksen viivästymistä koskevan tiedonannon ja muun sopimuksen täyttämistä koskevan ilmoituksen, jos sopimus on päätetty hänen myötävaikutuksellaan taikka alueella tai asiakaspiirissä, joka on hänelle 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla osoitettu. Ilman päämiehen valtuutusta edustajalla ei kuitenkaan ole oikeutta tehdä ratkaisuja tällaisen ilmoituksen johdosta, vaikka hän voi päättää päämiestä sitovia sopimuksia.

4 luku

Myyntimiehet

39 §

Myyntimiehellä tarkoitetaan tässä laissa työntekijää, joka on työnantajansa kanssa tekemässään edustussopimuksessa sitoutunut tämän lukuun edistämään 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla tavaroiden myyntiä matkustamalla eri paikkakunnilla tai käymällä tapaamassa asiakkaita sillä paikkakunnalla, jossa työnantajan liike sijaitsee. Myyntimies ei kuljeta myytäväksi tarkoitettuja tavaroita mukanaan.

40 §

Myyntimiehen ja työnantajan väliseen oikeussuhteeseen sovelletaan työsopimuslakia (320/70), jollei tässä laissa toisin säädetä.

41 §

Myyntimieheen ja työnantajaan sovelletaan vastaavasti, mitä 2-4 §:ssä, 7 §:ssä, 8 §:n 1-4 momentissa, sekä 32-38, 44 ja 45 §:ssä säädetään.

42 §

Jos myyntimiehen palkkio maksetaan kokonaan tai osaksi provisiona, sovelletaan vastaavasti, mitä 10 ja 11 §:ssä, 12 §:n 1 momentissa, 13 §:n 1 momentissa, 15 §:ssä, 19 §:n 1 ja 2 momentissa ja 20 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään.

Myyntimies ei ennen edustussopimuksen lakkaamista voi sitovin vaikutuksin luopua hänelle 11 §:n 1 momentin mukaan kuuluvasta oikeudesta provisioon sopimuksesta, jota koskeva tarjous on saapunut päämiehelle edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen.

43 §

Myyntimiehellä on oikeus saada erityinen korvaus matka-, posti-, sähke-, puhelin- ja näihin verrattavista kuluista sekä päiväraha matkojen ajalta. Työnantaja on velvollinen

suorittamaan myyntimiehelle tämän pyynnöstä hänen kulujaan ja matkapäivärahaa varten tarpeellisen ennakon.

5 luku

Muita säännöksiä

44 §

Jos ilmoitus, joka kauppaedustajan 9 §:n 2 momentin tai 29 §:n 3 momentin mukaan, päämiehen 9 §:n 2 momentin, 33 §:n, 34 §:n 1 momentin tai 37 §:n 2 momentin mukaan taikka elinkeinonharjoittajan 36 §:n 1 momentin mukaan on annettava, on tarkoituksenmukaisella tavalla lähetetty, lähettäjä saa vedota ilmoitukseen, vaikka se myöhästyisi, vääristyisi tai ei tulisi perille.

45 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 ja sillä kumotaan kauppaedustajista 30 päivänä toukokuuta 1975 annettu laki (389/75) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen lain voimaantuloa tehtyihin edustussopimuksiin sovelletaan tätä lakia 1 päivästä tammikuuta 1994. Siihen saakka sovelletaan aikaisempia säännöksiä, jollei toisin sovita.

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 1991

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*